

COMMISSIE

VOOR BOEKHOUDKUNDIGE NORMEN

60

Oprichting en opdracht

De Commissie werd opgericht door het koninklijk besluit van 21 oktober 1975 houdende oprichting van een Commissie voor Boekhoudkundige Normen.

De Commissie heeft als autonoom adviesorgaan tot taak:

- de regering en de Kamers van advies te dienen, op hun verzoek of op eigen initiatief, op het gebied van de boekhouding en van de jaarrekeningen;
- de boekhoudkundige doctrine te ontwikkelen en, via adviezen of aanbevelingen, de principes te bepalen van een regelmatige boekhouding;
- het uitbrengen van gemotiveerde adviezen omtrent individuele vragen om afwijking van de wetgeving gericht door ondernemingen aan hetzij de minister van Economische Zaken, hetzij aan de minister van Middenstand.

Samenstelling

Voorzitter

DHR. JAN VERHOEYE

Benoemd op voorstel van de minister van Economie

Leden

MEVR. V. TAI

DHR. L. VAN BRANTEGEM

Benoemd op voorstel van de minister van Financiën

DHR. R. QUINART

Benoemd op voorstel van de minister van Begroting

DHR. H. VAN PASSEL

Benoemd op voorstel van de Raad van het Instituut der Bedrijfsrevisoren

MEVR. M. CLAES

Benoemd op voorstel van de Raad van het Instituut van de Accountants en Belastingconsulenten

MEVR. V. SLEEUWAGEN

Benoemd op voorstel van de Raad van het Beroepsinstituut van Erkende Boekhouders en Fiscalisten

MEVR. C. COLLET

Benoemd op voorstel van de minister van Middenstand, gekozen op dubbele lijsten voorgesteld door de representatieve organisaties van de Middenstand

MEVR. L. PINTE

DHR. B. COLMANT

MEVR. V. GODDEERIS

DHR. I. DIERICKX

Benoemd op voorstel van de Centrale raad voor het Bedrijfsleven

DHR. B. AMEYE

Benoemd op voorstel van de minister van Economie

DHR. G. GIROULLE

Benoemd op voorstel van de minister van Justitie

MEVR. C. DENDAUF

Benoemd op voorstel van de minister van Middenstand

DHR. T. LHOEST

Benoemd op voorstel van de Commissie voor het Bank-, Financier- en Assurantiewezen

Secretariaat vaktechnische zaken

MEVR. SADI PODEVIJN

Secretaris-generaal

MEVR. ELS GOSSÉ

Wetenschappelijk secretaris

DHR. IGNACE BOGAERT

Wetenschappelijk secretaris

MEVR. ANNE-LAURE LOSSEAU

Wetenschappelijk secretaris

DHR. ARTHUR VAN DAMME

Wetenschappelijk secretaris

Vertaalster

MEVR. NATASA IVACIC

Secretariaat administratieve zaken

DHR. MARC VAN DER HAEGEN

INHOUDSOPGAVE

60

advies 2011/14	5
<i>Herwaarderingsmeerwaarden</i>	
<i>Advies van 6 juli 2011</i>	5
I. INLEIDING	5
II. HERWAARDERINGEN OVEREENKOMSTIG ARTIKEL 57 KB W.VENN.	5
A. Voorwaarden	6
1. Vaststaand en duurzaam karakter	6
2. Rentabiliteitsvoorwaarden	6
3. Geherwaardeerde waarde gelimiteerd tot de marktwaarde	12
B. Onderscheid tussen terugname afschrijvingen en herwaarderingsmeerwaarden	12
C. Omzetting van herwaarderingsmeerwaarden in kapitaal	13
D. Aanwending van herwaarderingsmeerwaarden ter aanzuivering van verliezen	14
E. Afschrijving van geherwaardeerde activa	14
F. Correctie van herwaarderingsmeerwaarden	16
G. Realisatie van geherwaardeerde activa	18
III. TERUGNEMING VAN WAARDEVERMINDERINGEN OVEREENKOMSTIG ARTIKEL 100 KB W.VENN.	20
advies 2011/15	22
<i>Waardeverminderingen op handelsvorderingen, gedekt door een kredietverzekering</i>	
<i>Advies van 6 juli 2011</i>	
I. INLEIDING	22
II. WAARDEVERMINDERINGEN OP VERZEKERDE HANDELSVORDERINGEN	22

III. TUSSENKOMST KREDIETVERZEKERINGSMAATSCHAPPIJ	23
A. Overdracht ter incasso	23
B. Betaling van de schadevergoeding	23
IV. VOORBEELD	24
A. Boeking van de verkoopfactuur	24
B. Overboeking naar dubieuze debiteuren	25
C. Boeking van de waardevermindering	25
D. Afwikkeling van de vordering	25
1. De klant betaalt daadwerkelijk niets	25
2. De klant betaalt 605 euro (incl. btw), de onderneming vermoedt van de klant verder niets meer te zullen ontvangen	26
 advies 2011/16	 27
<i>De boekhoudkundige verwerking van derdenrekeningen</i>	
<i>Advies van 6 juli 2011</i>	
I. INLEIDING	27
II. VRAAGSTELLING	27
III. ANALYSE	28
A. Deontologische verplichtingen van advocaten, gerechtsdeurwaarders en vastgoedmakelaars met betrekking tot het houden van derdenrekeningen	28
B. Burgerrechtelijke analyse	32
C. Boekhoudrechtelijke analyse	36
 advies 2011/17	 39
<i>Boekhoudkundige verwerking van “onderzoeksfondsen” in de jaarrekening van grote en zeer grote verenigingen en stichtingen</i>	
<i>Advies van 6 juli 2011</i>	
I. ONDERZOEKSFONDSEN ZONDER EXCLUSIEF GEBRUIKSRECHT	39
II. ONDERZOEKSFONDSEN MET EXCLUSIEF GEBRUIKSRECHT	43
 advies 2011/18	 47
<i>De boekhoudkundige verwerking van de renteswap (Interest Rate Swap)</i>	
<i>Advies van 5 oktober 2011</i>	
I. INLEIDING	47
II. BOEKHOUDKUNDIGE VERWERKING	49

III. PRAKTISCHE GEVALLEN	49
A. <i>De IRS als speculatieve verrichting</i>	49
1. Principes	49
2. Voorbeeld	50
3. Boekhoudkundige verwerking	51
B. <i>Back-to-back IRS</i>	54
C. <i>De IRS als indekkingsverrichting van een lening of ontlening tegen variabele rentevoet</i>	55
1. Principes	55
2. Bijzondere gevallen	55
D. <i>De IRS als indekkingsverrichting van een ontlening met vaste rentevoet</i>	55
E. <i>De IRS als indekkingsverrichting van een toekomstige schuld</i>	56
F. <i>De IRS als indekkingsverrichting van een vastrentend effect opgenomen onder de geldbeleggingen</i>	56
1. Principes	56
2. Bijzondere gevallen	57
G. <i>De IRS met een opleg (Upfront payment)</i>	58
IV. TOELICHTING BIJ DE JAARREKENING	58

» *Herwaarderingsmeerwaarden (advies 2011/14)*
Advies van 6 juli 2011

Trefwoorden

actiefgebonden rentabiliteitsvoorwaarde – correcties op herwaarderingsmeerwaarden – financiële vaste activa – herwaardering – herwaarderingsmeerwaarde – kapitaal – aanzuivering van verlies – afschrijving van geherwaardeerde activa – materiële vaste activa – omzetting herwaarderingsmeerwaarde in kapitaal – realisatie van geherwaardeerde activa – rentabiliteitsvoorwaarde – terugname afschrijvingen – terugname van waardeverminderingen

I. INLEIDING

In zowel het volledige, als het verkorte schema van de jaarrekening wordt op het passief van de balans een post *III. Herwaarderingsmeerwaarden* voorzien.

Onder herwaarderingsmeerwaarden moeten worden verstaan de in de rekeningen bijgeschreven, niet gerealiseerde meerwaarden op vaste activa overeenkomstig artikel 57 van het koninklijk besluit van 30 januari 2001 tot uitvoering van het Wetboek van Vennootschappen (hierna: KB W.Venn.). De terugnemingen van waardeverminderingen overeenkomstig artikel 100 KB W.Venn. en de herwaarderingsmeerwaarden bedoeld in artikel 44, vierde lid KB W.Venn.¹ worden eveneens onder de post *Herwaarderingsmeerwaarden* opgenomen².

II. HERWAARDERINGEN OVEREENKOMSTIG ARTIKEL 57 KB W.VENN.

Op grond van artikel 57 KB W.Venn. *mag* een vennootschap haar materiële vaste activa en haar deelnemingen en aandelen die onder de financiële vaste activa voorkomen, onder bepaalde voorwaarden herwaarderen³. Hieruit blijkt duidelijk dat het boeken van een herwaarderingsmeerwaarde een optie is en geenszins een verplichting uitmaakt. Er is steeds grote voorzichtigheid geboden bij het boeken van een herwaarderingsmeerwaarde.

De geboekte meerwaarden worden rechtstreeks toegerekend aan passiefpost *III. Herwaarderingsmeerwaarden* en daar behouden zolang de betrokken activa niet worden gerealiseerd⁴.

De herwaardering beïnvloedt, op het moment van de boeking van de meerwaarde, alleen de balans en heeft tot doel een getrouwer beeld te geven van de inhoud van het totale vermogen. De oorspronkelijke boeking van de herwaarderingsmeerwaarde heeft geen invloed op de resultatenrekening.

Bij de boeking van herwaarderingsmeerwaarden dient geen rekening te worden gehouden met de eventuele belasting die op deze meerwaarden zal geheven worden bij realisatie van de geherwaardeerde activa.

¹ Artikel 44, vierde lid KB W.Venn. is een overgangsbepaling op grond waarvan de meerwaarden geboekt tijdens een boekjaar dat voorafgaat aan het boekjaar dat ingaat na 31 december 1983 in de rubriek *III. Herwaarderingsmeerwaarden* behouden mogen blijven.

² Artikel 95, § 2 KB W.Venn.

³ Immateriële vaste activa kunnen overeenkomstig het Belgisch boekhoudrecht niet geherwaardeerd worden.

⁴ Deze meerwaarden mogen nochtans overeenkomstig artikel 57, § 3 KB W.Venn. worden overgebracht naar een reserve tot het beloop van de op de meerwaarde geboekte afschrijvingen; in kapitaal worden omgezet en bij latere minwaarde worden afgeboekt tot beloop van het nog niet afgeschreven gedeelte van de meerwaarde (cf. infra).

Boeking

2..8 Vaste activa: geboekte meerwaarden	
	aan 12. Herwaarderingsmeerwaarden

De geherwaardeerde waarde wordt verantwoord in de toelichting bij de jaarrekening waarin de herwaardering voor het eerst werd toegepast.

In de daaropvolgende jaren dient in de toelichting het bedrag van de meerwaarde per einde van het vorige boekjaar, de mutaties ervan tijdens het boekjaar en het bedrag ervan per einde van het boekjaar te worden vermeld⁵.

De herwaarderingsmeerwaarde kan geheel of gedeeltelijk het gevolg zijn van inflatie, maar is daar niet aan verbonden. Er kunnen meerwaarden zijn die geheel los staan van elke monetaire factor, zoals bijvoorbeeld de waardevermeerdering van een stuk grond ingevolge de ruimtelijke ordening van een wijk of de waardevermeerdering van een participatie gelet op de rentabiliteit van de vennootschap waarin ze wordt aangehouden.

De vaststelling van de meerwaarde vloeit niet voort uit de toepassing van een doorlopend systeem. In het algemeen gaat het om een herschatting van welbepaalde goederen op een gegeven tijdstip.

A. Voorwaarden

De wettelijke voorwaarden voor het boeken van een herwaarderingsmeerwaarde staan omschreven in artikel 57, § 1 KB W.Venn.:

“De vennootschappen mogen de materiële vaste activa, de deelnemingen en aandelen die onder de financiële vaste activa voorkomen of bepaalde soorten hiervoor genoemde vaste activa herwaarderen, wanneer de waarde van deze activa, bepaald in functie van hun nut voor de vennootschap, op vaststaande en duurzame wijze uitstijgt boven hun boekwaarde. Wanneer de betrokken activa noodzakelijk zijn voor de voortzetting van het bedrijf van de vennootschap of van een onderdeel daarvan mogen zij slechts worden geherwaardeerd in de mate waarin de aldus uitgedrukte meerwaarde wordt verantwoord door de rentabiliteit van de vennootschap of van het betrokken bedrijfsdeel.

De geherwaardeerde waarde die voor deze vaste activa in aanmerking wordt genomen, wordt verantwoord in de toelichting bij de jaarrekening waarin de herwaardering voor het eerst werd toegepast.”

1. VASTSTAAND EN DUURZAAM KARAKTER

Een vennootschap dient vooreerst na te gaan of de meerwaarde een vaststaand en duurzaam karakter vertoont. Het bestuursorgaan dient dit vaststaand en duurzaam karakter te beoordelen.

2. RENTABILITEITSVOORWAARDEN

Artikel 57 KB W.Venn. is een herneming van artikel 34 van het koninklijk besluit van 8 oktober 1976 met betrekking tot de jaarrekening van de ondernemingen⁶. In het Verslag aan de Koning bij het KB van 8 oktober 1976 lezen we dat bepaalde vaste activa “met inachtname

⁵ Artikel 91, A., III resp. IV KB W.Venn.

⁶ BS 19 oktober 1976.

van de nodige voorzichtigheid geherwaardeerd mogen worden teneinde hun een waarde toe te kennen die meer met de werkelijkheid overeenstemt. Aangezien het evenwel activa betreft die per definitie bestemd zijn om blijvend de activiteit van de onderneming te dienen, moeten deze herwaarderingen verricht worden in functie van de productiviteit en van het nut van deze goederen en niet in functie van hun loutere handelswaarde.”

Het Verslag aan de Koning bij het koninklijk besluit van 12 september 1983⁷, dat artikel 34 van het KB van 8 oktober 1976 op een aantal punten wijzigde, stelt: “De criteria op basis waarvan een meerwaarde kan worden uitgedrukt, worden nauwkeuriger geformuleerd. Zo moet de herwaardering gebeuren op basis van de waarde van de betrokken activa. Deze waarde moet gerechtvaardigd zijn door een overeenkomstige productiviteit of rendabiliteit op grond waarvan de uit de herwaardering voortvloeiende hogere afschrijvingskost kan worden gefinancierd. Een en ander moet worden verantwoord in de toelichting. In ditzelfde perspectief wordt bepaald dat zo de betrokken activa onmisbaar zijn voor de voortzetting van het bedrijf van de onderneming, een meerwaarde slechts mag worden uitgedrukt zo zij steunt op de rentabiliteit van de ondernemingsactiviteit.”

De samenlezing van artikel 57, § 1 KB W.Venn. en het Verslag aan de Koning brengt de Commissie ertoe een onderscheid te maken tussen een actiefgebonden rentabiliteitsvoorwaarde en een bijkomende rentabiliteitsvoorwaarde voor activa die noodzakelijk zijn voor de uitoefening van het bedrijf.

2.1. Actiefgebonden rentabiliteitsvoorwaarde

Een vennootschap mag haar materiële vaste activa en de deelnemingen en aandelen die onder de financiële vaste activa voorkomen enkel herwaarderen, “wanneer de waarde van deze vaste activa bepaald in functie van hun nut voor de vennootschap, op vaststaande en duurzame wijze uitstijgt boven hun boekwaarde”.

A) MATERIËLE VASTE ACTIVA

Indien het voor herwaardering in aanmerking te nemen bestanddeel een actief is waarvan de gebruiksduur beperkt is, dienen daar conform artikel 57, § 2 KB W.Venn. in de regel afschrijvingen op toegepast te worden teneinde het bedrag van de eventueel geherwaardeerde aanschaffingskosten van deze vaste activa te spreiden over hun waarschijnlijke nuttigheids- of gebruiksduur.

Een herwaardering is volgens het Verslag aan de Koning slechts mogelijk als door de productiviteit of rentabiliteit van het betrokken actief de uit de herwaardering voortvloeiende hogere afschrijvingskost kan worden gefinancierd. Met andere woorden, het betrokken actief dient voldoende rentabiliteit te genereren die het toelaat de hogere afschrijvingskost ingevolge de herwaardering te dragen. Is dit niet het geval, dan kan het actief waarvan de gebruiksduur beperkt is, niet geherwaardeerd worden. Deze voorwaarde opgenomen in het Verslag aan de Koning is naar de mening van de Commissie een explicitering van de passus in artikel 57, § 1 KB W.Venn. dat de waarde van het actief moet bepaald worden in functie van zijn nut voor de vennootschap. Met deze passus in het Verslag aan de Koning heeft de wetgever naar het oordeel van de Commissie deze nuttigheidseis willen expliciteren. Nut moet derhalve rekenkundig worden vertaald in de rentabiliteit van het actief.

De rentabiliteit kan worden vastgesteld door verdiscontering van toekomstige kasstromen die het betrokken actief in de toekomst zal genereren.

⁷ Zie Verslag aan de Koning bij het KB van 12 september 1983 tot wijziging van het koninklijk besluit van 8 oktober 1976 met betrekking tot de jaarrekening van de ondernemingen (BS 29 september 1983, err., BS 15 oktober 1983).

De rentabiliteit kan eveneens worden berekend op basis van de cijfers van het huidige boekjaar. Wordt de rentabiliteit gemeten van een welbepaald actief op basis van de cijfers van de jaarrekening, dan zal het bedrijfsresultaat dat behaald wordt met het betrokken vast actief moeten berekend worden op (boek)jaarbasis. Om het bedrijfsresultaat van het actief te meten, dienen de opbrengsten die het actief genereert vermindert te worden met de kosten van het gebruik van het actief die direct aan het actief kunnen worden toegeschreven of op redelijke of consistente basis aan het actief kunnen worden toegerekend. Deze kosten omvatten ook de afschrijvingskost van het vast actief.

Anders uitgedrukt, zijn de opbrengsten deze die geboekt worden in de klasse 70 tot 74 binnen de minimumindeling van een algemeen rekeningstelsel⁸. De kosten zijn deze die geboekt worden onder de klasse 60 tot 64 van het rekeningenstelsel.

Bedrijfsresultaat van een actief = bedrijfsopbrengsten (70-74 m.b.t. betrokken actief) –
bedrijfskosten (60-64 m.b.t. betrokken actief)⁹

Het bekomen resultaat zal vervolgens worden gedeeld door de geherwaardeerde boekwaarde van het actief. Zodoende wordt een percentage bekomen dat de relatie tussen het bedrijfsresultaat van het actief en het betrokken geherwaardeerde actief duidelijk weerspiegelt. Dit percentage dient aanvaardbaar te blijven in vergelijking met het percentage dat bekomen wordt zonder rekening te houden met de effecten van de herwaardering.

Het komt aan het bestuursorgaan van de vennootschap toe om te oordelen of zij dit percentage aanvaardbaar acht. Aangezien de meerwaarde een vaststaand en duurzaam karakter moet vertonen, moet er bij deze beoordeling ook rekening worden gehouden met cijfers uit het verleden.

In het geval het niet mogelijk is om het resultaat van een individueel actief te schatten, dient een onderneming het resultaat te bepalen van de eenheid waartoe het actief behoort.

Bedrijfsresultaat van de eenheid waartoe het actief behoort = opbrengsten (70-74 van de betrokken eenheid) – kosten (60-64 van de betrokken eenheid).

Ook hier zal vervolgens het bekomen bedrijfsresultaat van de groep activa die een eenheid vormen gedeeld worden door de geherwaardeerde boekwaarde van deze activa.

Uit dit alles mag naar de mening van de Commissie niet besloten worden dat de actiefgebonden rentabiliteitsvoorwaarde niet zou vereist zijn ingeval het potentieel te herwaarderen bestanddeel een actief zou zijn met onbeperkte gebruiksduur waar geen afschrijvingen op toegepast worden. Ook de herwaardering van zo'n actief moet bepaald worden in functie van het nut van het betrokken actief voor de vennootschap. Door de toename van de boekwaarde van het actief ingevolge de herwaardering kan de rentabiliteit dalen zodat deze niet meer binnen een aanvaardbare grens ligt.

B) FINANCIËLE VASTE ACTIVA

Wat de aandelen betreft die binnen de financiële vaste activa zijn geboekt, kan algemeen gesteld worden dat die rentabiliteit kan berekend worden door het financiële resultaat dat wordt behaald met het betrokken actief (zijnde de financiële opbrengsten) te relateren aan de boekwaarde van het financieel vast actief. Het bekomen resultaat dient aanvaardbaar te blijven in vergelijking met het resultaat dat bekomen wordt zonder rekening te houden met de effecten van de herwaardering.

⁸ Zoals bepaald in het KB 12.09.1983, BS 29.09.1983.

⁹ Deze berekening is geïnspireerd op de definitie van de nettorentabiliteit van de bedrijfsactiva zoals beschreven bij H. OOGHE en C. VAN WYMEERSCH, *Handboek Financiële Analyse van de Onderneming*, Deel 1, Intersentia, 2003, 199-205.

Indien wordt overgegaan tot herwaardering, dient het bestuursorgaan in de toelichting te verantwoorden waarom zij dit resultaat aanvaardbaar acht.

In de regel zullen de financiële opbrengsten de effectieve uitkeringen zijn voor minstens het laatste boekjaar van de betrokken vennootschap waarin de aandelen worden aangehouden. Maar de uitkering van een dividend voor enkel het laatste boekjaar, moet omzichtig benaderd worden. De dividendenstroom moet in dat geval een duurzaam karakter hebben om er rekening mee te kunnen houden. Voor zover de onderneming over ernstige cijfers voor de toekomst beschikt van de vennootschap waarvan aandelen worden aangehouden met afspraken rond geplande dividenduitkering, kan ook daarmee rekening gehouden worden om de rentabiliteit van de aandelen te berekenen. Maar voorzichtigheid is hier de regel.

Gaat het om aandelen in verbonden ondernemingen waar de onderneming dus de controle over heeft in de zin van artikel 5 W.Venn., kan rekening gehouden worden met de winstgevendheid op zich van de betrokken dochter zelf. Bij controle beslist de onderneming immers zelf of al dan niet een dividend wordt uitgekeerd. Vanuit deze invalshoek is de Commissie van mening dat het behaalde resultaat van de voorbije periode mag in rekening genomen worden bij het berekenen van de rentabiliteit, ook al zijn geen of verwaarloosbare dividenden uitgekeerd.

Bij genoteerde aandelen geboekt als financieel vast actief kan de beurskoers ook een indicatie zijn. Maar dan moet deze beurskoers op vaststaande en duurzame wijze uitstijgen boven de boekwaarde van de aandelen. Bijkomend moet de rentabiliteit van het aandeel zoals hoger uitgetekend, aanwezig zijn. Zo zal een stijging van de aandelenprijs ingegeven door speculatie, geen element zijn dat een herwaardering motiveert als deze hogere beurskoers niet onderbouwd is door de rentabiliteit van het actief. Eenzelfde redenering kan gehanteerd worden bij niet genoteerde aandelen. Ook in dit geval kan de reële waarde¹⁰ van de aandelen een indicatie zijn voor een herwaardering. Op voorwaarde dat de rentabiliteit van het actief deze hogere waarde onderbouwt. Het feit dat de reële waarde van zowel genoteerde als niet genoteerde aandelen hoger is dan de boekwaarde en dat dus de aandelen zouden kunnen verkocht worden tegen een hogere waarde, motiveert op zich geenszins het boeken van een herwaarderingsmeerwaarde. Financiële activa worden naar Belgisch boekhoudrecht niet geboekt aan reële waarde. Enkel als hun waarde bepaald in functie van hun nut voor de onderneming uitstijgt boven de boekwaarde is een herwaardering mogelijk. Maar de enkele motivering dat de verkoopprijs van de aandelen hoger zou zijn, is onvoldoende om te besluiten tot een herwaardering. Dit nut moet minstens vertaald worden in rentabiliteit. Een onderneming is immers in de regel bereid een prijs te betalen voor aandelen in het licht van hun toekomstig nut en dus winstgevendheid.

2.2. Bijkomende rentabiliteitsvoorwaarde voor activa noodzakelijk voor de voortzetting van het bedrijf

Indien het actief noodzakelijk is voor de voortzetting van het bedrijf, dient een bijkomende rentabiliteitsvoorwaarde vervuld te worden naast de reeds besproken actiefgebonden rentabiliteitsvoorwaarde.

Indien het actief niet noodzakelijk is voor de voortzetting van het bedrijf, dient enkel de actiefgebonden rentabiliteitsvoorwaarde vervuld te worden.

A) NOODZAKELIJK VOOR DE VOORTZETTING VAN HET BEDRIJF

Naar het oordeel van de Commissie is een actief noodzakelijk voor de voortzetting van het bedrijf van de vennootschap of van een onderdeel daarvan, wanneer het betrokken actief

¹⁰ Met reële waarde wordt bedoeld het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een verplichting kan worden afgewikkeld in een zakelijke, objectieve transactie tussen ter zake goed geïnformeerde, tot een transactie bereid zijnde partijen die onafhankelijk zijn.

zonder meer nodig is of onder de gegeven omstandigheden onvermijdelijk is voor de verdere continuïteit van de onderneming. Anders uitgedrukt: de activa moeten een noodzakelijk verband vertonen met de uitoefening van de activiteit van de betrokken onderneming. Dat wil bij wijze van voorbeeld zeggen dat de machines die ingezet worden in het productieproces en het vrachtwagenpark waarmee de distributie wordt verzorgd, zo goed als steeds kunnen beschouwd worden als noodzakelijk voor de voortzetting van het bedrijf. Gezien de deelnemingen en aandelen die onder de financiële vaste activa voorkomen eveneens kunnen geherwaardeerd worden, is het mogelijk dat niet alle aandelen opgenomen in deze rubriek nodig zijn om de continuïteit van de onderneming te verzekeren. Evenwel zullen de belangrijke aandelenpakketten die houdstermaatschappijen aanhouden in de regel onder deze classificatie vallen. Algemeen ziet de Commissie twee grote categorieën van materiële vaste activa die niet noodzakelijk zijn voor de voortzetting van het bedrijf.

- a. In *eerste instantie* kan het gaan om sommige activa die conform artikel 95, § 1, III. E. KB W.Venn. binnen de rubriek *Overige materiële vaste activa* dienen geboekt te worden. Zo worden onder deze rubriek de onroerende goederen geboekt die worden aangehouden als onroerende reserve. Vermits zij aangehouden worden als reserve, kan redelijkerwijs gesteld worden dat deze veelal niet noodzakelijk zijn voor de voortzetting van het bedrijf. In deze kunnen ook de buiten gebruik of buiten exploitatie gestelde materiële vaste activa begrepen worden.
- b. In *tweede instantie* kan gedacht worden aan de materiële vaste activa aangehouden met het oog op de verkoop ervan. Deze activa zijn bijgevolg niet (langer) noodzakelijk voor de continuïteit van de onderneming. De Commissie is van oordeel dat dergelijke niet meer duurzaam tot de activiteit van de vennootschap bijdragende materiële vaste activa om deze reden dan ook niet kunnen worden geherwaardeerd. Op te merken valt dat binnen het Belgisch boekhoudrecht en evenmin binnen de Vierde Richtlijn¹¹ een afzonderlijke rubriek binnen het actief bestaat om vaste activa en groepen af te stoten activa aangehouden voor verkoop afzonderlijk te boeken binnen de vlottende activa¹².

Wat de financiële vaste activa betreft, moet worden gewezen op artikel 95, § 1, VIII. B KB W.Venn. Onder de post *Overige beleggingen* binnen de geldbeleggingen mogen de aandelen in verbonden ondernemingen of in ondernemingen waarmee een deelnemingsverhouding bestaat, worden opgenomen indien ze zijn verkregen of waarop is ingeschreven met het oog op de wederafstand daarvan, of indien ze, krachtens een beslissing van de vennootschap, bestemd zijn om binnen twaalf maanden te worden gerealiseerd. Indien het bestuursorgaan ervoor kiest de aandelen te boeken als geldbeleggingen, is elke boeking van een herwaarderingsmeerwaarde uitgesloten gezien artikel 57, § 1 KB W.Venn. herwaarderingsmeerwaarde niet toelaat. Zo zal een reeds vroeger geboekte herwaarderingsmeerwaarde moeten afgeboekt worden bij de overboeking naar de post *Overige beleggingen*. Voor geldbeleggingen kunnen immers geen herwaarderingsmeerwaarden geboekt worden.

B) RENTABILITEIT VAN DE VENNOOTSCHAP OF BETROKKEN BEDRIJFSONDERDEEL (VOOR ACTIVA NOODZAKELIJK VOOR DE VOORTZETTING VAN HET BEDRIJF)

Indien de activa noodzakelijk zijn voor de voortzetting van het bedrijf van de vennootschap of van een onderdeel daarvan, mogen zij overeenkomstig artikel 57, § 1 KB W.Venn. slechts

¹¹ Vierde Richtlijn van de Raad van 25 juli 1978 op de grondslag van artikel 54, lid 3, sub g), van het Verdrag betreffende de jaarrekening van bepaalde vennootschapsvormen (78/660/EEG), PB L 222 van 14.8.1978, blz. 11.

¹² Wat wel het geval is binnen IFRS. Zie daartoe IAS 1, § 54, j. Een balans moet ten minste de volgende posten bevatten ... het totaalbedrag van activa die zijn geclassificeerd als aangehouden voor verkoop en activa in groepen activa die worden afgestoten geclassificeerd als aangehouden voor verkoop overeenkomstig IFRS 5.

worden geherwaardeerd “in de mate waarin de aldus uitgedrukte meerwaarde wordt verantwoord door de rentabiliteit van de vennootschap of van het betrokken bedrijfsonderdeel”.

Het begrip algemene rentabiliteit gaat in wezen uit van de verhouding tussen het resultaat en het geïnvesteerde vermogen waarmede dit resultaat is behaald. Een voldoende rentabiliteit betekent dat het verschil tussen opbrengsten en kosten voldoende is in vergelijking met het geïnvesteerde vermogen, dat men terugvindt op de balans¹³. Daarbij kan gewerkt worden met de rentabiliteit van het totaal van de activa of bedrijfsactiva of met de rentabiliteit van het eigen vermogen. Door de herwaardering zal het totaal van de activa en het eigen vermogen stijgen, waardoor de rentabiliteit in de regel zal dalen.

Rentabiliteit van het totaal van de activa: voorbeeldmethoden

Een methode om het rendement van het totaal van de activa te berekenen is het bruto- of nettoresultaat, verkregen vóór de aanrekening van de belastingen en de financiële kosten, te vergelijken met het balanstotaal. Op die manier krijgt men zicht op de economische rentabiliteit van de onderneming zonder beïnvloeding door de financieringswijze of het belastingtarief.

Brutorentabiliteit van het totaal der activa, vóór belasting en kosten van schulden =

$$\frac{\text{Nettoresultaat van het boekjaar vóór belasting + niet-kaskosten + kosten van schulden}}{\text{Totaal van de activa}}$$

Nettorentabiliteit van het totaal der activa, vóór belasting en kosten van schulden =

$$\frac{\text{Nettoresultaat van het boekjaar vóór belasting + kosten van schulden}}{\text{Totaal van de activa}}$$

Rentabiliteit van het eigen vermogen: voorbeeldmethoden

De nettorentabiliteit van het eigen vermogen wordt verkregen na aftrek van alle kosten van het boekjaar en wordt berekend na belastingen, maar voor resultaatverwerking:

$$\frac{\text{Winst of verlies van het boekjaar}}{\text{Eigen vermogen}}$$

De brutorentabiliteit van het eigen vermogen wordt berekend op basis van de cashflow, dit is het nettoresultaat na belastingen, verhoogd met de niet-kaskosten (zijnde de afschrijvingen, de waardeverminderingen, de voorzieningen, enzovoort):

$$\frac{\text{Cashflow}}{\text{Eigen vermogen}}$$

Het komt aan het bestuursorgaan van de vennootschap toe om te oordelen of de rentabiliteit voldoende blijft na een geplande herwaarderingsmeerwaarde indien bij deze herwaardering de bijkomende rentabiliteitsvoorwaarde van toepassing is.

Indien een onderneming onderscheiden bedrijven in economische zin uitoefent, dient de beschreven rentabiliteit bekeken te worden in functie van het bedrijfsonderdeel binnen hetwelk de herwaardering gepland wordt.

Dit houdt in dat enkel kan geherwaardeerd worden als ondanks de toename van de activa en het eigen vermogen, de rentabiliteit van de onderneming aanvaardbaar blijft. De Commissie is dan ook de mening toegedaan dat deze rentabiliteitsvoorwaarde in de regel moeilijk zal te vervullen zijn bij ondernemingen die hun rentabiliteit nog niet hebben bewezen.

¹³ H. OOGHE, H en C. VAN WYMEERSCH, *Handboek Financiële Analyse van de Onderneming*, Deel 1, Antwerpen, Intersentia, 2008, 6.

Het is in de praktijk perfect mogelijk dat de actiefgebonden rentabiliteitsvoorwaarde van het te herwaarderende actief binnen aanvaardbare grenzen blijft daar waar de bijkomende rentabiliteitsvoorwaarde negatief uitvalt. Zo kan bijvoorbeeld het individuele actief op zich voldoende resultaat genereren dat evenwel wordt teniet gedaan door de algemene rentabiliteit van de onderneming. In het geval het betrokken actief noodzakelijk is voor de voortzetting van het bedrijf van de vennootschap of van een onderdeel daarvan, zal dit actief alsdan niet mogen geherwaardeerd worden.

3. GEHERWAARDEERDE WAARDE GELIMITEERD TOT DE MARKTWAARDE

De Commissie wenst er ook op te wijzen dat de marktwaarde van het geherwaardeerde actief nooit mag overschreden worden bij het boeken van een herwaarderingsmeerwaarde op het betrokken actief.

B. Onderscheid tussen terugname afschrijvingen en herwaarderingsen

Overeenkomstig artikel 45 KB W.Venn. hebben afschrijvingen tot doel de aanschaffingsprijs van immateriële of materiële vaste activa met beperkte gebruiksduur te spreiden over hun waarschijnlijke nuttigheids- of gebruiksduur. Nu kan het gebeuren dat door externe omstandigheden (bijvoorbeeld de verlenging van een oorspronkelijk voor een beperkte duur toegekende exploitatievergunning) de nuttigheids- of gebruiksduur van een materieel vast actief aanzienlijk wordt gewijzigd met als gevolg dat een reeds volledig afgeschreven vast actief een nieuwe economische waarde verwerft.

De vraag kan worden gesteld of artikel 24 KB W.Venn., dat bepaalt dat de jaarrekening een getrouw beeld moet geven van het vermogen, de financiële positie en het resultaat van de vennootschap er niet toe verplicht de boekwaarde van dit reeds volledig afgeschreven actief aan te passen. Naar het oordeel van de Commissie bestaat een dergelijke verplichting niet. Wel is het aangewezen dat bij niet-aanpassing van de boekwaarde in de toelichting een passende vermelding wordt opgenomen met aanduiding van de invloed op het vermogen en de resultaten van het nieuwe feit.

Wordt toch tot een aanpassing overgegaan, dan kan bij materiële vaste activa met beperkte gebruiksduur worden geopteerd voor één van de volgende oplossingen: een herwaardering op basis van artikel 57 KB W.Venn., tenminste als de hierboven beschreven voorwaarden vervuld zijn, of een terugneming van de tijdens vorige boekjaren doorgevoerde afschrijvingen die ondertussen overtollig zijn gebleken.

Artikel 64, § 1, derde lid KB W.Venn. bepaalt dat afschrijvingen op materiële vaste activa met beperkte gebruiksduur slechts mogen worden teruggenomen, wanneer blijkt dat het daarvoren toegepaste afschrijvingsplan, wegens gewijzigde economische of technologische omstandigheden, een te snelle afschrijving tot gevolg heeft gehad¹⁴. In het Verslag aan de Koning bij het koninklijk besluit van 12 september 1983 lezen we hieromtrent: “Teneinde te vermijden dat afschrijvingen op arbitraire wijze zouden worden teruggenomen, wordt de terugneming van afschrijvingen beperkt tot het geval waarin als gevolg van een wijziging van de economische of technologische omstandigheden of van een feit waarover de onderneming niet alleen oordeelt, blijkt dat het ritme van het vroeger toegepaste afschrijvingsplan te snel is geweest.”

De terugneming van afschrijvingen moet geschieden via de resultatenrekening door de boeking van een uitzonderlijke opbrengst. De afschrijving van het materieel vast actief zal via een normaal ritme worden hervat met spreiding van de nieuwe waarde over de resterende gebruiksduur van het betrokken actief.

¹⁴ De aanvullende of uitzonderlijke afschrijvingen die niet langer verantwoord blijken, moeten daarentegen worden teruggenomen ten belope van het surplus ten opzichte van de gewone afschrijvingen.

C. Omzetting van herwaarderingsmeerwaarden in kapitaal

Krachtens artikel 57, § 3 KB W.Venn. mogen de meerwaarden die werden geboekt op bepaalde vaste activa in kapitaal worden omgezet. Ook de Vierde Richtlijn voorziet dat de “herwaarderingsreserve te allen tijde geheel of gedeeltelijk in kapitaal kan worden omgezet”¹⁵.

De Commissie wenst te benadrukken dat grote voorzichtigheid geboden is bij het herwaarderen in het algemeen en dat zeer omzichtig te werk moet worden gegaan met het omzetten van herwaarderingsmeerwaarden in kapitaal.

De Commissie raadt daarenboven aan de omzetting van een herwaarderingsmeerwaarde in het kapitaal te beperken tot het bedrag dat overblijft na aftrek van de geraamde belasting die in geval van realisatie op de meerwaarde zou worden geheven¹⁶.

Voorbeeld 1

Een vennootschap bezit een gebouw met een boekwaarde van 200.000 euro dat in aanmerking komt voor herwaardering. Er wordt op het gebouw een herwaarderingsmeerwaarde uitgedrukt van 50.000 euro. Deze herwaarderingsmeerwaarde wordt tijdens hetzelfde boekjaar omgezet in kapitaal ten belope van 66,01 % (het percentage dat overblijft na aftrek van het huidige vennootschapsbelastingpercentage van 33,99 %). Op het moment van herwaardering heeft het gebouw nog een waarschijnlijke gebruiksduur van 10 jaar. De vennootschap wijzigt het oorspronkelijke afschrijvingsplan niet.

– Boeking van de herwaardering:

2218 Gebouwen: geboekte meerwaarden	50.000	
aan 121 Herwaarderingsmeerwaarden op materiële vaste activa		50.000

– Boeking van de omzetting van de herwaarderingsmeerwaarde in kapitaal:

121 Herwaarderingsmeerwaarden op materiële vaste activa	33.005 ¹⁷	
aan 100 Geplaatst kapitaal		33.005

– Inventarisverrichtingen:

6302 Afschrijvingen op materiële vaste activa	25.000	
aan 22109 Gebouwen: geboekte afschrijvingen op aanschaffingswaarde		20.000
22189 Gebouwen: geboekte afschrijvingen op meerwaarde		5.000

¹⁵ Artikel 33, 2. b) Vierde Richtlijn.

¹⁶ Zie ook Verslag aan de Koning bij KB van 12 september 1983: “Uit voorzichtigheid lijkt het overigens aangewezen het gedeelte van de meerwaarde dat overeenstemt met de geraamde belasting die in geval van realisatie zou worden geheven, niet in kapitaal om te zetten.”

¹⁷ 50.000 x 0,6601.

121 Herwaarderingsmeerwaarden op materiële vaste activa	1.699,5 ¹⁸	
aan 133 Beschikbare reserves ¹⁹		1.699,5

D. Aanwending van herwaarderingsmeerwaarden ter aanzuivering van verliezen

Zoals hierboven vermeld, moeten de geboekte meerwaarden krachtens artikel 57, § 3 KB W. Venn. rechtstreeks worden toegerekend aan de passiefpost *III. Herwaarderingsmeerwaarden*. Deze bepaling wijst erop dat een herwaarderingsmeerwaarde in de zin van hogergenoemd artikel 57 KB W. Venn. geen “resultaat” uitmaakt, dat aanleiding kan zijn tot winstbestemming. Naar het oordeel van de Commissie is het derhalve principieel uitgesloten dat de bedragen geboekt onder de post *Herwaarderingsmeerwaarden* direct of indirect zouden worden aangewend om bijvoorbeeld geleden verliezen geheel of gedeeltelijk aan te zuiveren.

E. Afschrijving van geherwaardeerde activa

Indien de herwaardering betrekking heeft op materiële vaste activa met een beperkte gebruiksduur, dan wordt op basis van de geherwaardeerde waarde afgeschreven overeenkomstig een afschrijvingsplan dat ertoe strekt de toerekening van de geherwaardeerde waarde te spreiden over de vermoedelijke residuele gebruiksduur van de betrokken activa²⁰.

Bij herwaardering kan het oorspronkelijke afschrijvingsplan desgevallend worden aangepast om rekening te houden met deze bijkomende afschrijvingsverplichting. Daarbij komt het de onderneming toe te oordelen of de in het oorspronkelijke plan geschatte gebruiksduur van de betrokken activa moet worden gehandhaafd, dan wel gewijzigd. Bij deze beoordeling zal de onderneming de relevante factoren eigen aan het concrete geval toetsen aan haar bestendig toegepaste criteria ter zake van gebruiksduur of nuttigheidsduur, zoals zij deze hoort vast te stellen in het kader van haar waarderingsregels²¹. In de regel geeft dergelijke aanpassing van het oorspronkelijke afschrijvingsplan als gevolg van een herwaardering geen aanleiding tot een terugneming van afschrijvingen, tenzij de voorwaarden van artikel 64, § 1, derde lid KB W. Venn. zijn vervuld en de onderneming van deze mogelijkheid gebruik maakt.

Voorbeeld 2

Een onderneming kocht in jaar N-20 voor de prijs van 2.500.000 euro een gebouw aan. De waarschijnlijke gebruiksduur van het gebouw werd destijds geschat op 25 jaar. In jaar N blijkt evenwel dat de werkelijke waarde (1.500.000) van het gebouw veel hoger ligt dan de boekwaarde (500.000) en dat het gebouw nog 10 jaar zal kunnen gebruikt worden door de onderneming. De onderneming beslist om het gebouw te herwaarderen (voorwaarden zijn vervuld) en om de geschatte gebruiksduur van het gebouw met 5 jaar te verlengen.

¹⁸ $50.000 \times 0,3399 \times 0,1$.

¹⁹ Overeenkomstig artikel 57, § 3, 1° KB W. Venn. mag een herwaarderingsmeerwaarde tot het beloop van de op de meerwaarde geboekte afschrijvingen worden overgeboekt naar een reserve. De Commissie is van oordeel dat deze overboeking aan te bevelen is omdat daardoor een getrouwer beeld wordt gegeven van de vermogenstoestand van de onderneming (*cf. infra*).

²⁰ Zie advies 121/3 “Mutaties binnen het eigen vermogen”, *Bulletin CBN*, nr. 34, maart 1995, 3-10.

²¹ Artikel 28, § 1 KB W. Venn.

– Boeking van de herwaardering in jaar N:

2218 Gebouwen: geboekte meerwaarden	1.000.000	
aan 121 Herwaarderingsmeerwaarden op materiële vaste activa		1.000.000

– Inventarisverrichtingen (31.12.N):

630 Afschrijvingen en waardeverminderingen op vaste activa	150.000	
aan 22109 Geboekte afschrijvingen op aanschafswaarde		50.000 ²²
22189 Geboekte afschrijvingen op meerwaarde		100.000 ²³

121 Herwaarderingsmeerwaarden op materiële vaste activa	100.000	
aan 133 Beschikbare reserves		100.000

Overeenkomstig artikel 57, § 3, 1° KB W.Venn. mag een herwaarderingsmeerwaarde tot het beloop van de op de meerwaarde geboekte afschrijvingen worden overgeboekt naar een reserve. De Commissie is van oordeel dat deze overboeking aan te bevelen is omdat daardoor een getrouwer beeld wordt gegeven van de vermogenstoestand van de onderneming. Ten belope van de geboekte afschrijvingen gaat het immers niet meer om een louter uitgedrukte meerwaarde, maar om een via het resultaat geboekte vermogensaanwinst²⁴.

Vermits deze overboeking los staat van de verwerking van het resultaat mag zij rechtstreeks geschieden zonder via de staat van de verwerking van het resultaat te gaan. Het betreft een mutatie binnen het eigen vermogen met tegenboeking in een balanspost²⁵.

Voorbeeld 3

Een grote onderneming die haar boekhouding per kalenderjaar voert, herwaardeert een gebouw op 1 juni van het jaar N+10. Dit gebouw werd aangekocht in het jaar N voor 400.000 euro. De waarschijnlijke gebruiksduur van het gebouw bedraagt 20 jaar. In het jaar N+10 blijkt het gebouw meer waard te zijn dan haar huidige boekwaarde. De onderneming besluit om op het gebouw een herwaarderingsmeerwaarde van 100.000 euro te boeken (voorwaarden zijn vervuld) en deze herwaarderingsmeerwaarde vrijwillig *pro rata temporis* af te schrijven. De geschatte gebruiksduur van het gebouw blijft behouden.

²² 500.000/10 = 50.000.

²³ 1.000.000/10 = 100.000.

²⁴ Zie Verslag aan de Koning bij het KB van 12 september 1983 tot wijziging van het koninklijk besluit van 8 oktober 1976 met betrekking tot de jaarrekening van de ondernemingen (BS, 29.09.1983, err., BS, 15.10.1983).

²⁵ Zie advies 121/3 “Mutaties binnen het eigen vermogen”, *Bulletin CBN*, nr. 34, maart 1995, 3-10.

– Boeking van de herwaardering op 01.06.N+10:

2218 Gebouwen: geboekte meerwaarden	100.000	
aan 121 Herwaarderingsmeerwaarden op materiële vaste activa		100.000

– Inventarisverrichtingen (31.12.N+10):

630 Afschrijvingen en waardeverminderingen op vaste activa – toevoeging	25.863	
aan 22109 Geboekte afschrijvingen op aanschafswaarde		20.000
22109 Geboekte afschrijvingen op meerwaarde		5.863 ²⁶

121 Herwaarderingsmeerwaarden op materiële vaste activa	5.863	
aan 133 Beschikbare reserves		5.863

Ingeval de herwaarderingsmeerwaarde werd omgezet in kapitaal, kan de herwaarderingsmeerwaarde uiteraard niet meer overgeboekt worden naar een reserverekening, tenzij voor het deel dat niet geïncorporeerd werd in het kapitaal (zie punt C hierboven).

F. Correctie van herwaarderingsmeerwaarden

De onderneming dient jaarlijks op inventarisdatum na te gaan of de herwaarderingsmeerwaarde nog bestaat. Indien door het optreden van nieuwe feiten de voorheen uitgedrukte meerwaarde niet meer (volledig) bestaat, dan moet de nog niet afgeschreven, overtollige meerwaarde worden afgeboekt door een eenvoudig terugdraaien van de verrichting via een tegengestelde boeking²⁷. De correctie kan niet gebeuren door een uitzonderlijke afschrijving op de meerwaarde te boeken.

Boeking

120 of 121 Herwaarderingsmeerwaarden	
aan 2..8 Vaste activa: geboekte meerwaarden	

Voorbeeld 4

Een vennootschap bezit een gebouw met een boekwaarde van 200.000 euro dat in aanmerking komt voor herwaardering. Er wordt in het jaar N op het gebouw een herwaarderingsmeerwaarde uitgedrukt van 50.000 euro. Op het moment van herwaardering heeft het gebouw nog een waarschijnlijke gebruiksduur van 10 jaar. De vennootschap wijzigt het oorspronkelijke afschrijvingsplan niet. Tijdens het jaar N+5 blijkt echter dat het gebouw slechts 110.000

²⁶ $100.000 \times 10 \% \times 214/365 = 5.863$.

²⁷ Artikel 57, § 3, 3° bepaalt dat meerwaarden “bij latere minderwaarde worden afgeboekt tot het beloop van het nog niet afgeschreven gedeelte van de meerwaarde”.

euro waard is. Aangezien de boekwaarde van het gebouw op dat moment 125.000 euro²⁸ bedraagt, dient de vennootschap de herwaarderingsmeerwaarde ten belope van 15.000 euro af te boeken.

121 Herwaarderingsmeerwaarden op materiële vaste activa	15.000	
aan 2218 Gebouwen: geboekte meerwaarden		15.000

De vraag stelt zich of op dezelfde wijze te werk moet worden gegaan wanneer de herwaarderingsmeerwaarde werd omgezet in kapitaal. Moet het kapitaal dan worden verminderd ten belope van hetzelfde bedrag? Of moet de omzetting in kapitaal als onomkeerbaar worden beschouwd en het verdwijnen van de meerwaarde als kost in de resultatenrekening worden geboekt? Of mag men de waardevermindering rechtstreeks aanrekenen op een reserve?

Volgens de Commissie is de rechtstreekse aanrekening op de reserves strijdig met het KB W.Venn. Zij leidt immers tot een rechtstreekse afrekening via de reserves van waardeverminderingen geboekt op activa.

De Commissie is van oordeel dat de correctie van een herwaarderingsmeerwaarde die werd omgezet in kapitaal, *in principe* via een kapitaalsvermindering dient te gebeuren, aangezien dit de meest coherente oplossing is. In uitzonderlijke gevallen²⁹, mag de onderneming een uitzonderlijke kost boeken. In dat geval moet in de toelichting een commentaar worden verstrekt over de aard van deze uitzonderlijke kost en haar invloed op het resultaat van het boekjaar.

Voorbeeld 5

Een vennootschap bezit een gebouw met een boekwaarde van 200.000 euro dat in aanmerking komt voor herwaardering. Er wordt in het jaar N op het gebouw een herwaarderingsmeerwaarde uitgedrukt van 50.000 euro. Deze herwaarderingsmeerwaarde wordt vervolgens omgezet in kapitaal ten belope van 66,01 % (het percentage dat overblijft na aftrek van het huidige vennootschapsbelastingpercentage van 33,99 %)³⁰. Op het moment van herwaardering heeft het gebouw nog een waarschijnlijke gebruiksduur van 10 jaar. De vennootschap wijzigt het oorspronkelijke afschrijvingsplan niet. Tijdens het jaar N+5 blijkt echter dat het gebouw slechts 110.000 euro waard is. De vennootschap dient de herwaarderingsmeerwaarde ten belope van 15.000 euro af te boeken (*cf.* voorbeeld 4). Op dat moment staat op de rekening 121 *Herwaarderingsmeerwaarden op materiële vaste activa* nog een saldo van 8.497,5 euro³¹. Dit saldo dient te worden afgeboekt en het kapitaal dient te worden verminderd ten belope van de overige 6.502,5 euro.

121 Herwaarderingsmeerwaarden op materiële vaste activa	8.497,5	
aan 2218 Gebouwen: geboekte meerwaarden		8.497,5

100 Geplaatst kapitaal	6.502,5	
aan 2218 Gebouwen: geboekte meerwaarden		6.502,5

²⁸ $(200.000 - (5 \times 20.000)) + (50.000 - (5 \times 5.000))$.

²⁹ Bijvoorbeeld indien de algemene vergadering niet akkoord gaat met een kapitaalsvermindering.

³⁰ Voor deze boekingen, zie voorbeeld 2 hierboven.

³¹ $(50.000 \times 0,3399) - (50.000 \times 0,3399 \times 0,1 \times 5) = 8.497,5$

Omwille van het voorgaande onderstreept de Commissie nogmaals dat grote voorzichtigheid geboden is bij het omzetten van een herwaarderingsmeerwaarde in kapitaal.

G. Realisatie van geherwaardeerde activa

Bij de realisatie van de geherwaardeerde activa, dienen alle rekeningen met betrekking tot de voorheen uitgedrukte, niet-gerealiseerde meerwaarde tegengeboekt te worden, zodanig dat het actief aan zijn oorspronkelijke boekwaarde gewaardeerd wordt in de balans .

Het bij de realisatie bekomen resultaat wordt vervolgens bepaald in functie van de aanschaffingswaarde van het betrokken actief, in voorkomend geval na rekening te hebben gehouden met de geboekte afschrijvingen op de aanschaffingswaarde.

Voorbeeld 6

Een onderneming koopt op 1 januari van het jaar N een gebouw aan voor 600.000 euro. Dit gebouw zal over 30 jaren worden afgeschreven. Op 1 juni N+10 stelt de onderneming vast dat het gebouw een duurzame meerwaarde vertoont ten opzichte van de boekhoudkundige toestand. De machine komt op basis van artikel 57 KB W.Venn. in aanmerking voor herwaardering. De meerwaarde wordt vastgesteld op 60.000 euro. De onderneming schrijft het gebouw verder af op basis van deze geherwaardeerde waarde (de waarschijnlijke gebruiksduur van het gebouw wordt niet aangepast) en het afgeschreven deel van de herwaarderingsmeerwaarde wordt overgeboekt naar beschikbare reserves (wat volgens de Commissie aan te bevelen is). Op 31 oktober N+23 wordt de machine evenwel verkocht. Hierna worden de boekingen met betrekking tot de herwaarderingsmeerwaarde weergegeven.

– Boeking op 01.06.N+10:

2218 Gebouwen: geboekte meerwaarden	60.000	
aan 121 Herwaarderingsmeerwaarden op materiële vaste activa		60.000

- Inventarisverrichtingen (31.12.N+10_N+22):

6302 Afschrijvingen op materiële vaste activa	23.000	
aan 22109 Gebouwen: geboekte afschrijvingen op aanschaffingswaarde		20.000
aan 22189 Gebouwen: geboekte afschrijvingen op meerwaarde		3.000

121 Herwaarderingsmeerwaarden op materiële vaste activa	3.000	
aan 133 Beschikbare reserves		3.000

– Boeking op 31.10.N+23

121 Herwaarderingsmeerwaarden op materiële vaste activa	21.000	
22189 Gebouwen: geboekte afschrijvingen op meerwaarde	39.000	
aan 2218 Gebouwen: geboekte meerwaarden		60.000

Stel dat het afgeschreven deel van de herwaarderingsmeerwaarde niet werd overgeboekt naar de beschikbare reserves, dan zou dit alsnog bij de realisatie dienen te gebeuren:

121 Herwaarderingsmeerwaarden op materiële vaste activa	60.000	
22189 Gebouwen: geboekte afschrijvingen op meerwaarde	39.000	
aan 2218 Gebouwen: geboekte meerwaarden		60.000
133 Beschikbare reserves		39.000

Werd de meerwaarde daarentegen (gedeeltelijk) omgezet in kapitaal dan kan bij de realisering van het betrokken actief de meerwaarde niet worden afgeboekt van de post herwaarderingsmeerwaarden. Het ‘tekort’ dient in principe als een kapitaalvermindering geboekt te worden. In uitzonderlijke gevallen, mag een uitzonderlijke kost geboekt te worden³².

Voorbeeld 7

Zelfde gegevens als in voorbeeld hierboven, maar de herwaarderingsmeerwaarde wordt in hetzelfde boekjaar N+ 10 ten belope van 66,01 % omgezet in kapitaal.

– Boeking op 01.06.N+10:

2218 Gebouwen: geboekte meerwaarden	60.000	
aan 121 Herwaarderingsmeerwaarden op materiële vaste activa		60.000

– Boeking van de omzetting van de herwaarderingsmeerwaarde in kapitaal:

121 Herwaarderingsmeerwaarden op materiële vaste activa	39.606 ³³	
aan 100 Geplaatst kapitaal		39.606

³³

– Inventarisverrichtingen (31.12.N+10_N+22):

6302 Afschrijvingen op materiële vaste activa	23.000	
aan 22109 Gebouwen: geboekte afschrijvingen op aanschaffingswaarde		20.000
22189 Gebouwen: geboekte afschrijvingen op meerwaarde		3.000

121 Herwaarderingsmeerwaarden op materiële vaste activa	1.019,7	
aan 133 Beschikbare reserves		1.019,7 ³⁴

³² Cf. *supra*.

³³ 60.000 x 0,6601.

³⁴ 60.000 x 0,3399 x 0,05.

– Boeking op 31.10.N+23:

121 Herwaarderingsmeerwaarden op materiële vaste activa	7.137,9 ³⁵	
22189 Gebouwen: geboekte afschrijvingen op meerwaarde	39.000	
100 Geplaatst kapitaal	13.862,1	
	aan 2218 Gebouwen: geboekte meerwaarden	60.000

Indien de algemene vergadering niet akkoord gaat met de kapitaalsvermindering, dient de volgende boeking te gebeuren:

121 Herwaarderingsmeerwaarden op materiële vaste activa	7.137,9	
22189 Gebouwen: geboekte afschrijvingen op meerwaarde	39.000	
668 Andere uitzonderlijke kosten	13.862,1	
	aan 2218 Gebouwen: geboekte meerwaarden	60.000

Vervolgens wordt de meer- of minwaarde bij realisatie geboekt ten opzichte van de boekwaarde van het actief zonder herwaardering.

III. TERUGNEMING VAN WAARDEVERMINDERINGEN OVEREENKOMSTIG ARTIKEL 100 KB W.VENN.

Het schema van de resultatenrekening (artikel 89 KB W.Venn.) bevat onder de uitzonderlijke opbrengsten afzonderlijke posten met betrekking tot de terugnemingen van afschrijvingen en waardeverminderingen op immateriële en materiële activa enerzijds, en de terugnemingen van waardeverminderingen op financiële activa anderzijds.

Overeenkomstig artikel 96 KB W.Venn. moeten onder de post VII.A. *Terugneming van afschrijvingen en van waardeverminderingen op immateriële en materiële vaste activa* worden opgenomen:

1° de met toepassing van artikel 61, § 1, derde lid³⁶ en artikel 64, § 1, derde lid verrichte terugnemingen van afschrijvingen die tijdens een vorig boekjaar werden geboekt;

2° de terugnemingen van waardeverminderingen die tijdens een vorig boekjaar werden geboekt op immateriële en materiële vaste activa en die te hoog zijn gebleken.

Artikel 100 KB W.Venn. vormt een uitzondering op het algemeen beginsel dat wil dat terugnemingen van afschrijvingen en waardeverminderingen bij de uitzonderlijke resultaten worden geboekt. Krachtens artikel 100 KB W.Venn. mogen

1° de terugnemingen van waardeverminderingen op deelnemingen, effecten en andere in portefeuille gehouden waardepapieren, voor zover deze waardeverminderingen werden geboekt vóór 1 januari 1976 of, indien de vennootschap het boekjaar anders dan per 31 december afsluit, vóór het begin van het boekjaar afgesloten in de loop van 1977; en

³⁵ (60.000 x 0,3399) – (13 x 1.019,7).

³⁶ In de huidige geconsolideerde versie van het KB W.Venn. wordt enkel naar de met toepassing van artikel 64, § 1, derde lid verrichte terugnemingen van afschrijvingen verwezen, maar naar het oordeel van de Commissie dient ook naar de met toepassing van artikel 61, § 1, derde lid verrichte terugnemingen van afschrijvingen verwezen te worden. De Commissie zal voorstellen om dit aan te passen in het KB W.Venn.

2° de terugneming van waardeverminderingen geboekt op immateriële vaste activa en op materiële vaste activa zonder beperkte gebruiksduur rechtstreeks onder de post *Herwaarderingsmeerwaarden* worden geboekt en gehandhaafd tot op het ogenblik waarop de betrokken goederen gerealiseerd zijn.

Deze bepaling is één van de maatregelen die destijds door de Regering getroffen werden om de fiscale neutraliteit van het besluit over de jaarrekening te waarborgen. In het Verslag aan de Koning dat het besluit van 8 oktober 1976 voorafgaat, wordt die maatregel als volgt gerechtvaardigd: “Bovendien werd een bepaling opgenomen (artikel 44³⁷) waardoor de verplichting de overtollige afschrijvingen en waardeverminderingen terug te nemen, niet tot gevolg zou hebben ze onmiddellijk belastbaar te maken, daar waar ze luidens de fiscale wetgeving pas in een later stadium, onder meer bij de realisering van de betrokken goederen, belastbaar zouden worden”.

Artikel 100 KB W.Venn. biedt een keuzemogelijkheid aan de ondernemingen, met de bedoeling de fiscale neutraliteit te waarborgen, doch het staat de ondernemingen vrij hiervan geen gebruik te maken.

Dit advies vervangt de adviezen 109, 112/4, 112/6, 112/7, 113/1, 113/3, 113/3bis, 113/4 en 2009/5.

³⁷ Cf. huidig artikel 100 KB W.Venn (nvdr).

» *Waardeverminderingen op handelsvorderingen,
gedekt door een kredietverzekering (advies 2011/15)
Advies van 6 juli 2011*

Trefwoorden

compensatieverbod – dubieuze debiteuren – handelsvorderingen – insolventie – kredietrisico – kredietverzekering – minderwaarde op de realisatie van handelsvorderingen – schadevergoeding – subrogatie – waardevermindering

I. INLEIDING

Handelsvorderingen ontstaan uit de verkoop van goederen en diensten aan klanten, die niet meteen betaald worden. De leverancier loopt hierbij een kredietrisico, dit is het risico op niet-betaling door de klant. Sommige leveranciers kiezen ervoor om zich in te dekken tegen een risico van niet-betaling door hun klanten op de afgesproken termijn, omwille van een toestand van onvermogen. Dit gebeurt doorgaans door het afsluiten van een kredietverzekering.

Een kredietverzekeringsspolis voorziet in een schadevergoeding ten belope van een bepaald percentage van het bedrag van een handelsvordering, die automatisch wordt uitgekeerd bij insolventie van de klant of als de klant een aantal maanden na vervaldag nog niet betaald heeft (vermoedelijke insolventie).¹ Doorgaans zal de kredietverzekeraar eisen dat de verzekeringnemer zijn gehele klantenbestand ter verzekering aanbiedt. Op basis van deze portefeuille wordt dan door de verzekeraar overgegaan tot analyse van de financiële situatie van elk van deze klanten met het oog op het vastleggen van een maximum toegelaten risico. Het resultaat van dit solvabiliteitsonderzoek mondt uit in het vaststellen per klant van een kredietlimiet, dit is het maximum bedrag dat de verzekeraar bereid is te nemen op een geïdentificeerde klant van de verzekeringnemer. De verzekeraar kan periodiek limietwijzigingen bepalen. In de verzekeringsspolis zijn doorgaans nog andere voorwaarden opgenomen.

Dit advies behandelt de mate waarin op verzekerde handelsvorderingen waardeverminderingen kunnen worden geboekt alsook de boekhoudkundige gevolgen van de tussenkomst van de kredietverzekeraar.

II. WAARDEVERMINDERINGEN OP VERZEKERDE HANDELSVORDERINGEN

Het koninklijk besluit tot uitvoering van het Wetboek van Vennootschappen (hierna: KB W.Venn.) bepaalt dat vorderingen in de balans worden opgenomen voor hun nominale waarde, onverminderd de verplichting om op de betrokken vorderingen waardeverminderingen toe te passen zo er voor het geheel of een gedeelte ervan onzekerheid bestaat over de betaling ervan op de vervaldag.²

In de praktijk zal de onderneming, minstens ter gelegenheid van de inventaris (maar dit kan ook gebeuren in de loop van het boekjaar; in dit geval dient de waardevermindering opnieuw onderzocht te worden op inventarisdatum), de handelsvorderingen op hun inbaarheid onderzoeken. Wanneer de klant in een problematische toestand verkeert, waardoor de inning twij-

¹ De kredietverzekering maakt deel uit van de schadeverzekeringen. De juridische basis hiervoor is terug te vinden in de artikelen 70 t.e.m. 76 van de Wet op de landverzekeringsovereenkomst.

² Artikel 67 en 68 KB W.Venn.; artikel 45 KB W.Venn.

felachtig wordt, moet de onderneming de vordering op deze handelsdebiteur afzonderen naar de rekening 407 *Dubieuze debiteuren*.

Vervolgens dient de onderneming een waardevermindering te boeken op deze dubieuze vordering. Waardeverminderingen worden in artikel 45 KB W.Venn. omschreven als correcties op de aanschaffingswaarde van actiefbestanddelen, om rekening te houden met al dan niet als definitief aan te merken ontwaardingen bij het afsluiten van het boekjaar. Deze waardeverminderingen worden afgetrokken van de actiefposten waarop ze betrekking hebben.

Ingeval de handelsvordering gedekt is door een kredietverzekering, zal de onderneming deze waardevermindering boeken ten laatste op het moment waarop zij het dossier ter incasso overmaakt aan de kredietverzekeraar³, tenzij reeds vroeger ernstige indicaties van betalingsonzekerheid voorkwamen. In de regel mag er worden van uitgegaan dat als het dossier ter incasso wordt aangeboden, dit een (verdere) indicatie is van mogelijke insolventie van de klant.

Met het oog op de bepaling van het bedrag van de waardevermindering, maakt de onderneming een zo getrouw mogelijke raming van het verlies dat ze vermoedt op de vordering te zullen lijden. De raming moet rekening houden met het feit dat de vordering inclusief btw is en dat men, indien er niet betaald wordt, de als verschuldigd geboekte (en waarschijnlijk al doorgestorte) btw zal kunnen recupereren. Daarenboven dient de waardevermindering beperkt te worden tot maximaal het niet-verzekerde gedeelte van de vordering. Op het moment van de overdracht ter incasso weet de onderneming immers dat zij binnen een bepaalde termijn en mits het vervullen van de voorwaarden een schadeloosstelling zal uitgekeerd krijgen. Hiervoor moet de onderneming aan de hand van hetgeen bepaald is in het verzekeringscontract een raming maken van het bedrag waarvoor de verzekeraar dekking verleent. In de praktijk zal de tussenkomst van de verzekeraar beperkt zijn tot een gedeelte van het nominaal bedrag van de schuldvordering, met uitsluiting van de intresten wegens laattijdige betaling en het eventuele boetebeding, en onder aftrek van eventuele uitgaande creditnota's en effectief geïnde gedeeltelijke betalingen. De verschaft dekking is bovendien gebonden aan allerlei begrenzingen, zoals een verplicht ongedekt deel van de maximum limiet van de gedekte risico's, of zelfs een franchise.⁴

III. TUSSENKOMST KREDIETVERZEKERINGSMAATSCHAPPIJ

A. Overdracht ter incasso

Indien de facturen onbetaald blijven en de oorzaak te wijten is aan onvermogen in hoofde van de debiteur zal de verzekeringnemer binnen de contractueel vastgelegde termijn en binnen de voorwaarden van de polis aanspraak kunnen maken op schadeloosstelling. Deze termijn neemt in de regel een aanvang op het moment waarop het dossier aan de kredietverzekeraar wordt overgedragen ter incasso.

B. Betaling van de schadevergoeding

Naar aanleiding van de ontvangst van de schadeloosstelling boekt de onderneming een opbrengst onder de rubriek I.D *Andere bedrijfsopbrengsten* (de rekeningen 743 tot 749 van het MAR) van de resultatenrekening. De schade voortvloeiend uit de niet-betaling van handelsvorderingen behoort immers tot de normale bedrijfsrisico's.

³ Bij de aanvraag tot vergoeding (de schadeaangifte) wordt het dossier ter incasso overgedragen aan de kredietverzekeraar, die als lasthebber instaat voor de verdere inning van de vordering, of hiertoe opdracht geeft aan een incasso-dienst.

⁴ W. VAN GERVEN, *Beginselen van Belgisch privaatrecht. Handels- en economisch recht: Ondernemingsrecht*, Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1989, 763.

Door het betalen van de schadevergoeding wordt de verzekeringsmaatschappij van rechtswege in de plaats gesteld van alle rechten die de verzekerde bezit met betrekking tot de schuldvoordering die het voorwerp van de schade uitmaakt.⁵ Specifiek voor kredietverzekeringen bepaalt artikel 75 van de Wet op de landverzekeringsovereenkomst dat dit principe van wettelijke subrogatie ook geldt bij gedeeltelijke schadeloosstelling door de verzekeraar. De subrogatie in het voordeel van de kredietverzekeraar heeft als gevolg dat de vordering verdwijnt uit de boekhouding van de onderneming. Hierbij zal tevens een minderwaarde op de realisatie van de handelsvordering tot uitdrukking gebracht worden.

De Commissie is van mening dat de kosten die de verzekeringnemer heeft geleden door het boeken van de minderwaarde op de handelsvorderingen enerzijds, en de opbrengst n.a.v. het ontvangen van de schadevergoeding vanwege de verzekeraar anderzijds, boekhoudkundig niet mogen gecompenseerd worden, ook al ontstaan zij op hetzelfde ogenblik. De Commissie verwijst hiervoor naar het boekhoudrechtelijk compensatieverbod, zoals vastgelegd in artikel 25, § 2 van het KB W.Venn., volgens hetwelk een compensatie tussen tegoeden en schulden, tussen rechten en verplichtingen en tussen kosten en opbrengsten verboden is, behalve in de gevallen door het besluit bepaald. Het KB W.Venn. voorziet geen uitzondering ingeval de kosten vooraf waren ingedekt.⁶ Bovendien betaalt de kredietverzekeraar niet de schuld van de klant, maar een eigen, zelfstandige schuld.⁷ Deze schulden zijn weliswaar zeer nauw verwant met elkaar, aangezien hun voorwerp identiek is, nl. de vergoeding van de schade.⁸ De oorzaak van de verbintenis van de verzekeraar bevindt zich echter uitsluitend in zijn verhouding tot de schuldeiser zelf (i.e. de onderneming), en is dus niet te vinden in de interne verhouding tussen de onderneming en de klant.⁹

IV. VOORBEELD

Een onderneming heeft een vordering van 1.210 euro (incl. btw) op een klant. Deze vordering wordt voor 70 % van het totale bedrag excl. btw (d.i. 700 euro) verzekerd door een kredietverzekering. De vervaldatum werd reeds ruim overschreden. Uit onderzoek blijkt dat voor het volledige bedrag van de vordering onzekerheid bestaat over de inning ervan.

A. Boeking van de verkoopfactuur

400 Handelsdebiteuren		1.210	
	aan 700-707 Verkopen en dienstprestaties		1.000
	451 Te betalen btw		210

⁵ Artikel 41, 71 en 75 van de Wet op de landverzekeringsovereenkomst.

⁶ In diezelfde zin: D. NORE, "Het compensatieverbod en de primauteit van het boekhoudrecht inzake de fiscale winstbepaling herbevestigd in het kader van een kredietverzekering, noot onder Rb. Antwerpen 24 december 2004, T.F.R. 2005, 823 en P. BECUE, *Handboek Kredietverzekering*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 318-319; bevestigd door Antwerpen 22 september 2009, T.F.R. 2010, 68.

⁷ M. VAN QUICKENBORNE, "Borgtocht", in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Antwerpen, Story-Scientia, 1999, 462-463; bepaalde auteurs spreken omwille van deze reden van quasi-subrogatie. Zie P. VAN OMMESLAGHE, «La transmission des obligations en droit positif belge», in *La transmission des obligations*, 1980, Brussel, Bruylant, 1980, 135-137.

⁸ M. FONTAINE, *Droit des assurances*, Brussel, De Boeck & Larcier, 1996, 254-255.

⁹ M.E. STORME, *Syllabus Persoonlijke Zekerheden*, Gent-Mariakerke, 2011, 19.

B. Overboeking naar dubieuze debiteuren

De volledige vordering (inclusief btw) wordt overgeboekt naar de dubieuze debiteuren.

407 Dubieuze debiteuren	1.210	
aan 400 Handelsdebiteuren		1.210

C. Boeking van de waardevermindering

Ten laatste op het moment waarop de onderneming de vordering ter incasso afstaat aan de kredietverzekeraar, boekt zij een waardevermindering ten belope van het niet-gedekte gedeelte van de vordering excl. btw.

6340 Waardeverminderingen op handelsvorderingen op ten hoogste één jaar: toevoeging	300	
aan 409 Handelsvorderingen: geboekte waardeverminderingen (-)		300

Naar aanleiding van de overdracht ter incasso worden verder geen boekingen verricht.

D. Afwikkeling van de vordering

1. DE KLANT BETAALT DAADWERKELIJK NIETS

Werd het dossier reeds ter incasso overgedragen aan de kredietverzekeraar, dan betaalt deze binnen de contractueel vastgelegde termijn de contractueel voorziene schadevergoeding uit aan de onderneming.

550 Kredietinstellingen: rekening-courant	700	
aan 743 tot 749 Diverse bedrijfsopbrengsten		700

Door de subrogatie, die plaatsvindt doordat de kredietverzekeraar de verzekerde schadeloos heeft gesteld, verdwijnt de vordering definitief uit de boeken van de onderneming. De afwikkeling van de dubieuze handelsvordering wordt op onderstaande wijze verwerkt, waarbij de niet ontvangen btw wordt geregulariseerd op voorwaarde dat is komen vast te staan dat de klant daadwerkelijk niets zal betalen.

411 Regularisatie te betalen btw	210	
409 Handelsvorderingen: geboekte waardeverminderingen (-)	300	
642 Minderwaarden op de realisatie van handelsvorderingen	700	
aan 407 Dubieuze debiteuren		1.210

2. DE KLANT BETAALT 605 EURO (INCL. BTW), DE ONDERNEMING VERMOEDT VAN DE KLANT
VERDER NIETS MEER TE ZULLEN ONTVANGEN

Werd het dossier nog niet ter incasso overgedragen aan de kredietverzekeraar, dan vinden
volgende boekingen plaats bij de onderneming.

550 Kredietinstellingen: rekening-courant	605	
aan 407 Dubieuze debiteuren		605

Bij de overdracht van het dossier aan de kredietverzekering ter incasso is nog steeds een
waardevermindering geboekt ten belope van het niet-gedekte gedeelte (300 euro) van de
resterende vordering (500 euro).

Bij ontvangst van de schadeloosstelling, binnen de contractueel voorziene termijn:

550 Kredietinstellingen: rekening-courant	200	
aan 743 tot 749 Diverse bedrijfsopbrengsten		200

Door de subrogatie, die plaatsvindt doordat de kredietverzekeraar de verzekerde schadeloos
heeft gesteld, verdwijnt het resterende gedeelte van de vordering definitief uit de boeken van
de onderneming.

411 Regularisatie te betalen btw	105	
642 Minderwaarden op de realisatie van handelsvorderingen	200	
409 Handelsvorderingen: geboekte waardeverminderingen (-)	300	
aan 407 Dubieuze debiteuren		605

» *De boekhoudkundige verwerking
van derdenrekeningen (advies 2011/16)
Advies van 6 juli 2011*

Trefwoorden

advocaat – bankrekening – derdenrekening – gerechtsdeurwaarder – kwaliteitsrekening – mandaat – middellijke vertegenwoordiging – niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen – notaris – rubriekrekening – vastgoedmakelaar

I. INLEIDING

1. Bepaalde beroepsbeoefenaars ontvangen of beheren gelden van of voor cliënten of derden. Dit is meer bepaald het geval voor notarissen, advocaten, gerechtsdeurwaarders en vastgoedmakelaars.

Deze beroepsbeoefenaars zijn er deontologisch toe verplicht deze sommen op speciale bankrekeningen te storten, doorgaans “derdenrekeningen” (of “kwaliteitsrekeningen”) genaamd.

Op het moment dat deze beroepsbeoefenaars onder de toepassing vallen van de Boekhoudwet van 17 juli 1975¹, dient bepaald te worden hoe zij deze rekeningen in hun boekhouding en/of hun jaarrekening dienen te vermelden².

II. VRAAGSTELLING

2. Derdenrekeningen die worden geopend op naam van gerechtsdeurwaarders, advocaten, vastgoedmakelaars of notarissen (of op naam van hun professionele vennootschap) hebben evenwel een specifieke bestemming, met name het ontvangen en het beheren van derdengelden³.

Impliceert deze specifieke bestemming van de derdenrekening dat deze niet beschouwd moet worden als een actief van de beroepsbeoefenaar of van zijn vennootschap? Dient de derdenrekening in dit geval opgenomen te worden in de toelichting, onder de niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen⁴?

¹ Dit kan voor advocaten en gerechtsdeurwaarders enkel het geval zijn indien zij het beroep uitoefenen onder de vorm van een vennootschap met handelsvorm.

² Artikel 22 van het koninklijk besluit van 30 januari 2001 tot uitvoering van het Wetboek van Vennootschappen (KB W.Venn.) bepaalt het volgende: “de jaarrekening omvat de balans, de resultatenrekening en de toelichting. Deze documenten vormen een geheel”.

³ Zoals verder in dit advies zal blijken, omhelst het begrip derdenrekeningen in realiteit verschillende ladingen voor ieder van deze beroepsbeoefenaars, conform hun respectievelijke deontologische code. Bij de advocaten en de vastgoedmakelaars mogen de derdenrekeningen enkel derdengelden bevatten, terwijl in het geval van de gerechtsdeurwaarders deze rekeningen hoofdzakelijk derdengelden bevatten (maar, de provisies die worden overgemaakt aan de deurwaarder moeten bijvoorbeeld eveneens gestort worden op deze rekening zolang deze de prestaties niet heeft geleverd waarop deze provisies betrekking hebben).

⁴ Zie, voor wat dit alternatief betreft, voor de derdenrekeningen van advocaten, M. GATZ en G. CARNOY, «Les aspects particuliers de la comptabilité et du contrôle des comptes des sociétés d'avocats», in *La société professionnelle d'avocats, Actualités déontologiques, fiscales, comptables et financières*, 2010, 38-40.

3. Met dit advies beoogt de Commissie te bepalen op welke manier advocaten, gerechtsdeurwaarders en vastgoedmakelaars hun derdenrekeningen boekhoudkundig dienen te verwerken⁵.

4. Na een korte omschrijving van de deontologische verplichtingen van de verschillende beroepsbeoefenaars in kwestie, zal de Commissie in dit advies trachten te bepalen over welke burgerlijke rechten de beroepsbeoefenaars, in hun hoedanigheid van titularis, beschikken op hun derdenrekening(en).

Op basis van deze elementen zal de boekhoudkundige verwerking afgeleid worden die het meeste aangewezen lijkt voor derdenrekeningen.

5. Zoals verder in dit advies zal blijken, komt de Commissie voor Boekhoudkundige Normen tot de conclusie dat derdenrekeningen in principe opgenomen dienen te worden in de balans van de desbetreffende beroepsbeoefenaars of professionele vennootschappen.

III. ANALYSE

A. Deontologische verplichtingen van advocaten, gerechtsdeurwaarders en vastgoedmakelaars met betrekking tot het houden van derdenrekeningen

6. De deontologische regels leggen aan advocaten, gerechtsdeurwaarders en vastgoedmakelaars de verplichting op om een derdenrekening te houden teneinde te kunnen beantwoorden aan de noodzaak, die sinds jaar en dag ondervonden wordt, om de gelden ontvangen van of bestemd voor cliënten of derden, te scheiden en gescheiden te houden van hun eigen vermogen⁶. Aangezien deze deontologische regels werden aangenomen in uitvoering van een wettelijke bepaling of werden bekrachtigd door een koninklijk besluit⁷, vormen zij een verplichting voor de titularissen van deze beroepen.

De desbetreffende derdenrekeningen zijn zichtrekeningen die, op basis van een overeenkomst houdende specifieke bepalingen (zie *infra*, nr. 10), worden geopend bij een financiële instelling en die, zoals eerder aangehaald, uitsluitend bestemd zijn om aangewend te worden bij verrichtingen met betrekking tot het beheer van gelden van cliënten of van derden. Enkel deze rekeningen mogen gebruikt worden voor verrichtingen die betrekking hebben op het beheer van gelden van cliënten of van derden⁸.

⁵ In dit advies worden de derdenrekeningen van notarissen niet behandeld. Hun boekhoudkundige verwerking is geregeld door een koninklijk besluit (het koninklijk besluit van 9 maart 2003 houdende goedkeuring van de reglementen van de Nationale Kamer van notarissen voor de organisatie van de notariële boekhouding en voor het toezicht op de boekhouding – zie het reglement van 9 oktober 2001 van de Nationale Kamer van notarissen voor de organisatie van de notariële boekhouding en het model van rekeningstelsel in bijlage): alle derdenrekeningen (collectieve of rubriekrekeningen, zie *infra*, nr. 6) worden opgenomen in de balans van de notaris (in klasse 4: vorderingen en schulden en in klasse 5: liquide middelen).

⁶ Zie, voor de advocaten, de preambule van de reglementen van “l’Ordre des barreaux francophones et germanophones” van 16 januari 2006 en de Orde van Vlaamse Balies van 11 december 2002 inzake de verhandeling van gelden van cliënten of van derden, zie *infra*, nr. 7, preambule. Voor de gerechtsdeurwaarders, zie de richtlijn van de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders inzake het houden van een derdenrekening, goedgekeurd door de verplichte Algemene Vergadering van de Nationale Kamer op 18 november 2006, preambule en artikel 1. Voor de vastgoedmakelaars, zie het reglement van plichtenleer van het Beroepsinstituut van vastgoedmakelaars en de deontologische richtlijn betreffende de derdenrekening van de vastgoedmakelaar, hebbende tot voorwerp de artikelen 28, 67 en 69 van de plichtenleer van het BIV, beide goedgekeurd door het koninklijk besluit van 27 september 2006.

⁷ Echter, met uitzondering van de gerechtsdeurwaarders, zie *infra*, nr. 9.

⁸ Ongeacht of het om gelden gaat die ontvangen zijn in contanten, via een cheque, per storting of per overschrijving.

Naargelang het geval, zal het gaan om “collectieve” derdenrekeningen, voorbehouden ter ontvangst van alle sommen die aan de beroepsbeoefenaar worden overgemaakt en die bestemd zijn voor een cliënt of een derde, of om “geïndividualiseerde” rekeningen (ofwel “rubriekrekeningen”), voorbehouden voor een welbepaalde bestemming of verbonden aan een welbepaald dossier.

7. Advocaten zijn verplicht een collectieve derdenrekening te houden, “Carpa”-rekening genaamd. Deze verplichting vloeit voort uit het reglement van “l’Ordre des barreaux francophones et germanophones (OBFG)” van 16 januari 2006 en het reglement van de Orde van Vlaamse Balies (OVB) van 11 december 2002 inzake de verhandeling van gelden van cliënten of van derden, vastgesteld krachtens het artikel 496 van het Gerechtelijk Wetboek. De advocaat moet er op toezien dat de gelden die voorkomen op zijn “Carpa”-rekening zo snel mogelijk worden overgemaakt aan degene die er recht op heeft⁹.

Indien de advocaat bovendien gelden ontvangt die toebehoren aan een cliënt of aan een derde bij wijze van kantonnement (art. 1403 Gerechtelijk Wetboek), consignatie (meer bepaald ter vervanging van het minnelijk kantonnement), of in zijn hoedanigheid van sekwester (art. 1956 e.v. Gerechtelijk Wetboek), dan is hij ertoe gehouden deze gelden op een bankrekening te bewaren die speciaal daartoe geopend werd¹⁰. In tegenstelling tot de “Carpa”-rekening (zie *infra*, nr. 10), zal deze bankrekening wel interesten genereren, die toekomen aan de bestemming van de sommen¹¹. In deze verschillende gevallen zal de rekening vaak gezamenlijk geopend worden door de advocaten van iedere partij die betrokken is in het geding.

De advocaat kan eveneens verzocht worden om geïndividualiseerde bankrekeningen te openen in het kader van specifieke opdrachten die hem worden toegewezen door een rechter (gerechtelijke mandaten), zoals het mandaat van curator (art. 51 van de wet van 8 augustus 1997 betreffende het faillissement), van schuldbemiddelaar (wet van 5 juli 1998 betreffende de collectieve schuldenregeling en de mogelijkheid van verkoop uit de hand van de in beslag genomen onroerende goederen), of van voorlopig bewindvoerder van goederen van personen die niet in staat zijn zelf hun goederen te beheren (art. 448*bis* Burgerlijk Wetboek¹²).

8. Voor vastgoedmakelaars vloeit de verplichting om een derdenrekening te houden voort uit het Reglement van Plichtenleer van het Beroepsinstituut van Vastgoedmakelaars (BIV – of “Institut professionnel des agents immobiliers”, IPI) en uit een deontologische richtlijn met betrekking tot de derdenrekening van de vastgoedmakelaar, hebbende tot voorwerp de artikelen 28, 67 en 69 van het reglement van het BIV. Zowel het reglement als de richtlijn werden goedgekeurd door het koninklijk besluit van 27 september 2006.

De vastgoedmakelaar moet een derdenrekening openen die uitsluitend bestemd is voor het ontvangen of overdragen van gelden en waarden die hij bewaart of beheert in het kader van zijn opdracht¹³. Hij is verplicht de gelden en waarden waarvan hij niet de uiteindelijke ont-

⁹ Reglement van de OBFG van 16 januari 2006 en het reglement van de OVB van 12 december 2002, inzake de verhandeling van gelden van cliënten en van derden, respectievelijk art. 5 en art. 4.

¹⁰ Reglement van de OBFG van 16 januari 2006 en het reglement van de OVB van 12 december 2002, inzake de verhandeling van gelden van cliënten en van derden, respectievelijk art. 6 en art. 4. Het reglement van de OVB legt bovendien aan de advocaat de verplichting op om te handelen zelfs indien hij niet in de mogelijkheid verkeert, wegens redenen buiten zijn wil om, om de gelden onmiddellijk aan hun bestemming over te maken (art. 4).

¹¹ Reglement van de OVB van 12 december 2002 inzake de verhandeling van gelden van cliënten en van derden, art. 4.

¹² Zie in het bijzonder artikel 488*bis*, f, § 6.

¹³ Reglement van plichtenleer van het BIV, art. 28 en de deontologische richtlijn betreffende de derdenrekening van de vastgoedmakelaar, hebbende tot voorwerp de artikelen 28, 67 en 69 van het Reglement van plichtenleer van het BIV, art. 2, behalve wanneer het gebruik van een derdenrekening van een andere vastgoedmakelaar of van een rechtspersoon binnen welk kader vastgoedmakelaarsactiviteiten worden uitgeoefend, wordt gerechtvaardigd.

vanger is, na afrekening tijdig terug te geven of over te maken aan de rechthebbenden of aan de door hen aangestelde personen¹⁴.

In de praktijk hebben vastgoedmakelaars een collectieve derdenrekening. Ze dienen eveneens geïndividualiseerde (rubriek)rekeningen te openen waarop enkel gelden ontvangen worden die bestemd zijn voor één enkele cliënt, bijvoorbeeld in het kader van het beheer van geldstromen die betrekking hebben op een gebouw, waarmee ze belast worden door die cliënt (activiteit van “beheerder”).

9. Voor de gerechtsdeurwaarders wordt het houden van een derdenrekening geregeld door een richtlijn, uitgevaardigd door de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders en goedgekeurd op 18 november 2006 door de verplichte Algemene Vergadering van de Nationale Kamer, die de regels ter zake vastlegt.

De derdenrekening van de gerechtsdeurwaarder¹⁵ onderscheidt zich enigszins van de derdenrekeningen van de advocaten en de vastgoedmakelaars, aangezien op deze rekening iedere betaling dient voor te komen die de gerechtsdeurwaarder ontvangt en die derdengelden omvat of zou kunnen omvatten¹⁶. De provisies van de gerechtsdeurwaarder worden eveneens op de derdenrekening gestort, ook al hebben deze betrekking op prestaties die nog niet werden uitgevoerd¹⁷.

In principe mogen gerechtsdeurwaarders de sommen die voor derden bestemd zijn niet langer dan één maand bijhouden¹⁸. De sommen die niet binnen een termijn van één maand kunnen overgemaakt worden aan hun bestemming, dienen bijgevolg gestort te worden op een geïndividualiseerde rekening (of “rubriekrekening”) ¹⁹.

Gerechtsdeurwaarders dienen bovendien eveneens (geïndividualiseerde) rekeningen te openen in hun hoedanigheid van sekwester (art. 1956 e.v. Burgerlijk Wetboek) of gerechtelijk mandataris²⁰. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn in het kader van een schuldbemiddeling (voornoemde wet van 5 juli 1998 betreffende de collectieve schuldenregeling en de mogelijkheid van verkoop uit de hand van de in beslag genomen onroerende goederen).

10. De overeenkomsten op basis waarvan (collectieve) derdenrekeningen worden geopend, gesloten tussen de financiële instellingen en de beroepsbeoefenaars zelf (voor de vastgoed-

¹⁴ Het is de vastgoedmakelaar toegelaten om met de rechthebbenden een vergoeding overeen te komen voor zijn eigen kosten van overschrijving of inning (Reglement van plichtenleer van het BIV, art. 29).

¹⁵ Elke gerechtsdeurwaarder is verplicht één of meerdere derdenrekeningen te hebben (richtlijn van de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders inzake het houden van een derdenrekening, art. 3).

¹⁶ Richtlijn van de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders inzake het houden van een derdenrekening, preambule en art. 2. Zie ook de richtlijn van de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders inzake de controle op de wettelijke en reglementaire financiële verplichtingen voor gerechtsdeurwaarders, goedgekeurd door de algemene vergadering van de Kamer op 18 november 2006, art. 5. Deze richtlijnen leggen aan de deurwaarder de verplichting op om op deze “collectieve” derdenrekeningen blijvend te beschikken over een bedrag dat toelaat om minstens de gelden te dekken die verschuldigd zijn aan derden en die zich niet bevinden op een rubriekrekening.

¹⁷ Zie ook de voornoemde richtlijn van de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders inzake de controle op de wettelijke en reglementaire financiële verplichtingen voor gerechtsdeurwaarders, art. 8.

¹⁸ Overeenkomstig artikel 2 van het koninklijk besluit van 30 november 1976 tot vaststelling van het tarief voor akten van gerechtsdeurwaarders in burgerlijke en handelszaken en van het tarief van sommige toelagen. Voor notarissen geldt eveneens een dergelijk verbod.

¹⁹ Deze verplichting vloeit impliciet voort uit de richtlijn van de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders inzake het houden van een derdenrekening, goedgekeurd door de verplichte Algemene Vergadering van de Nationale Kamer op 18 november 2006; zie met name het onderscheid tussen de verschillende soorten rekeningen van deurwaarders, opgenomen in de preambule van deze richtlijn. Deze verplichting is eveneens terug te vinden in de richtlijn van de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders inzake de controle op de wettelijke en reglementaire financiële verplichtingen voor gerechtsdeurwaarders, art. 11.

²⁰ Richtlijn van de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders inzake het houden van een derdenrekening, art. 5.

makelaars²¹) enerzijds, of het orgaan dat hen vertegenwoordigt (de OBFG²² en de OVB²³ voor de advocaten en de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders voor de gerechtsdeurwaarders²⁴) anderzijds, omvatten steeds onder andere de volgende bepalingen:

1. de derdenrekening mag nooit een debetsaldo vertonen;
2. op de derdenrekening is elke vorm van krediet uitgesloten; de derdenrekening kan op geen enkele wijze tot zekerheid dienen;
3. elke compensatie, fusie of bepaling van eenheid van rekening tussen de “derdenrekening” en andere bankrekeningen is uitgesloten.

De deontologische regels van de advocaten verbieden bovendien dat de collectieve derdenrekening interesten of enige andere opbrengst oplevert voor de titularis. De OBFG, de OVB of de Orde van advocaten kan overeenkomen met de financiële instelling dat de interesten die worden gegenereerd door de rekeningen, na aftrek van eventuele kosten, jaarlijks aan hen worden overgemaakt teneinde in een betere dienstverlening te kunnen voorzien voor de rechtzoekende²⁵: de “Carpa”-rekeningen van de advocaten genereren dus geen interesten, noch voor de advocaat, noch voor de cliënt of de derde voor wie de gelden bestemd zijn, aangezien deze interesten toekomen aan de voornoemde ordes.

Voor wat de collectieve derdenrekeningen van gerechtsdeurwaarders betreft, bestaat er geen dergelijk verbod: de deontologische regels voorzien zelfs dat de rentevoet, de kosten verbonden aan een derdenrekening evenals eventuele andere clausules het voorwerp kunnen uitmaken van een individuele overeenkomst tussen de gerechtsdeurwaarder-titularis en de bank^{26 27}.

Vastgoedmakelaars halen in principe geen voordeel uit de interesten die worden gegenereerd door hun derdenrekening, aangezien hun deontologische code in dit opzicht het volgende bepaalt: “Onverminderd een gerechtelijke beslissing, [of] bijzondere overeenkomsten aangaan met derden of de opdrachtgever, komen de eventuele interesten van de geplaatste gelden en waarden op deze derdenrekening, toe aan de uiteindelijke ontvanger van deze gelden en waarden”²⁸.

Over het algemeen lijken de deontologische regels van advocaten, gerechtsdeurwaarders en vastgoedmakelaars vooral te willen voorkomen dat de beroepsbeoefenaars die titularis zijn van derdenrekeningen, er vrij over kunnen beschikken in hun voordeel.

Er dient echter wel, in ondergeschikte orde, opgemerkt te worden dat ze, in zekere mate, aan de beroepsbeoefenaars toelaten de sommen die werden overgemaakt op hun derdenrekening als waarborg te gebruiken voor de betaling van hun honoraria: zo is het toegelaten aan

²¹ Deontologische richtlijn van het BIV betreffende de (“Carpa”-) derdenrekening van de vastgoedmakelaar, hebbende tot voorwerp de artikelen 28, 67 en 69 van het Reglement van plichtenleer van het BIV, art. 3.

²² Reglement van de OBFG van 16 januari 2006 inzake de verhandeling van gelden van cliënten of van derden, art. 2.

²³ Reglement van de OVB van 11 december 2002 inzake de verhandeling van gelden van cliënten of van derden, art. 2.

²⁴ Richtlijn van de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders inzake het houden van een derdenrekening, art. 3 e.v.

²⁵ Het reglement van de OBFG van 16 januari 2006 en het reglement van de OVB van 11 december 2002 inzake de verhandeling van gelden van cliënten en van derden, respectievelijk art. 2.

²⁶ Richtlijn van de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders inzake het houden van een derdenrekening, art. 8.

²⁷ Dit verbod bestaat daarentegen wel voor wat rubriekrekeningen betreft: de gerechtsdeurwaarder mag er geen enkel voordeel uit halen (richtlijn van de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders inzake de controle op de wettelijke en reglementaire financiële verplichtingen voor gerechtsdeurwaarders, art. 7). De deurwaarder heeft enkel recht op de terugbetaling van zijn beheerskosten.

²⁸ Reglement van plichtenleer van het BIV, art. 28.

advocaten en gerechtsdeurwaarders om, na verwittiging van hun cliënt^{29 30}, hun restituteschuld van de sommen die op hun derdenrekening werden overgemaakt, te compenseren met hun vordering tot het betalen van honoraria of kosten, wanneer deze vordering is opgenomen op een staat van ereloon (vergl. de situatie van de curator, die zich in geen enkel geval de sommen die op de faillissementsrekening bewaard worden, mag toe-eigenen onder de vorm van honoraria of kosten, zonder daartoe de toestemming te hebben gekregen van de rechtbank van koop-handel: Cass., 11 oktober 2002, vermeld *infra* nr. 13, voetnoot 48). De vastgoedmakelaars kunnen een dergelijke compensatie daarentegen enkel doorvoeren mits uitdrukkelijk akkoord van hun cliënt³¹.

B. Burgerrechtelijke analyse

11. Zoals eerder aangehaald, bestaat de gedachtegang achter een derdenrekening van advocaten, gerechtsdeurwaarders en vastgoedmakelaars erin hun eigen vermogen te scheiden van de derdengelden die zij ontvangen en beheren.

Op burgerrechtelijk vlak lijkt deze doelstelling, volgens de huidige rechtstoestand, evenwel nog niet bereikt³².

Er is geen specifieke wettelijke bepaling voorhanden voor derdenrekeningen van advocaten, gerechtsdeurwaarders en vastgoedmakelaars (ongeacht of het hun geïndividualiseerde dan wel hun collectieve rekeningen betreft), die het statuut bepaalt van deze rekeningen op burgerrechtelijk, en in het bijzonder, op zakenrechtelijk vlak³³.

Er dient opgemerkt te worden dat voor de notarissen daarentegen de verplichting om gelden van cliënten of van derden over te maken op een derdenrekening (rubriekrekening), is opgenomen in de wet van 16 maart 1803 – wet van 25 ventôse jaar XI op het notarisambt³⁴. Op basis

²⁹ De advocaat mag de gelden die hij op zijn derdenrekening (“Carpa”-rekening) ontvangt, of het nu gaat om de betaling van provisies, ereloon of een terugbetaling van kosten, niet overmaken op een ereloonrekening of een andere rekening in zijn voordeel, zonder dat hij gelijktijdig de cliënt daarvan schriftelijk op de hoogte brengt (reglement van de OBFV van 16 januari 2006 en het reglement van de OVB van 12 december 2002, inzake de verhandeling van gelden van cliënten en van derden, art. 4).

³⁰ De gerechtsdeurwaarder mag eveneens zijn ereloon en zijn kosten afhouden van het bedrag dat zich op een derdenrekening (rubriekrekening) bevindt (richtlijn van de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders inzake de controle op de wettelijke en reglementaire financiële verplichtingen voor gerechtsdeurwaarders, art. 7).

³¹ De vastgoedmakelaar kan, mits akkoord van zijn opdrachtgever, zijn ereloon afhouden van de definitief verworven gelden en waarden van de opdrachtgever (Reglement van Plichtenleer van de BIV, art. 30). Hij kan, in voorkomend geval, deze compensatie enkel doorvoeren na de betaling aan derden die werden overeengekomen met de opdrachtgever of na betaling van de sommen die werden begroot in een dwingende gerechtelijke beslissing ter zake, en waarvan hij op de hoogte gesteld zal worden. (Reglement van Plichtenleer van de BIV art. 30 en 31).

³² Behalve in specifieke gevallen, vermeld *infra*, nr. 13.

³³ In dit verband bestaan er enkel bepaalde specifieke bepalingen, zoals bijvoorbeeld de Faillissementswet, die betrekking heeft op de geïndividualiseerde rekening die de curator opent voor het faillissement (zie *infra*, nr. 13).

³⁴ Artikel 34 van deze wet schrijft het volgende voor: “De notaris mag een geldsom die hij voor rekening van een ander heeft ontvangen naar aanleiding van een akte of een verrichting van zijn ambt, niet langer bewaren dan één maand te rekenen van de dag waarop hij ze heeft ontvangen. Indien de ontvangen som voor het verstrijken van die termijn haar bestemming niet heeft kunnen krijgen, moet zij, voor rekening van de persoon aan wie zij verschuldigd is, onder een afzonderlijke rubriek gestort worden op een bijzondere rekening bij een openbare of particuliere instelling, overeenkomstig door de Koning te stellen regels. De vorige leden zijn niet van toepassing indien het totaal van de bedragen ontvangen voor rekening van eenzelfde persoon of bij gelegenheid van eenzelfde akte of eenzelfde verrichting, 2 500 EUR niet te boven gaat.” (zie eveneens het koninklijk besluit van 10 januari 2002 betreffende het beheer van de door een notaris ontvangen sommen, effecten en geldswaardige papieren aan toonder en betreffende het toezicht op de boekhouding van de notarissen). Deze verplichting vloeit bovendien voort uit het koninklijk besluit van 21 september 2005 tot goedkeuring van de deontologische code vastgesteld door de Nationale Kamer van notarissen.

van deze wet is het over het algemeen toegelaten dat de gelden die worden overgemaakt op de rubriekrekening³⁵ van notarissen juridisch worden gescheiden van het vermogen van de notaris³⁶, of dat ze minstens, volgens een minderheidsdoctrine, worden afgeschermd tegen zijn schuldeisers³⁷.

Aangezien een dergelijke specifieke wettelijke bepaling niet bestaat voor de derdenrekeningen van advocaten, gerechtsdeurwaarders en vastgoedmakelaars, lijkt het erop dat deze beschouwd dienen te worden als zijnde een onderdeel van hun vermogen.

Het is in deze dat het Hof van Cassatie een uitspraak heeft gedaan in haar arrest van 27 januari 2011³⁸ met betrekking tot de derdenrekeningen (“Carpa”-rekeningen) van advocaten. Zij heeft geoordeeld dat de persoonlijke schuldeisers van de advocaat derdenbeslag konden laten leggen op het creditsaldo van zijn “Carpa”-rekening in handen van de bank.

In het arrest word meer bepaald het volgende gesteld: «*En l'absence d'une disposition légale spécifique, les fonds, quelle que soit leur provenance, qui sont déposés sur un compte de tiers ouvert en son nom dans les livres d'une banque par un avocat agissant pour son compte font partie de la créance de cet avocat contre la banque et ne se distinguent pas de l'ensemble de son patrimoine*»³⁹.

In de rechtsleer bestond er reeds geruime tijd discussie over het burgerrechtelijk statuut van derdenrekeningen (en, ruimer nog, van rekeningen die «in een bijzondere hoedanigheid» worden gehouden door hun titularis). De discussie betrof voornamelijk de vraag of derden-

³⁵ De wet heeft daarentegen geen betrekking op hun collectieve rekeningen.

³⁶ Zie met name R. DE VALKENEER en P.-E. BROHEE, *Éléments de comptabilité notariale*, Brussel, Bruylant, 1991, 88 e.v.; J. DEMBLON « Des incidences des ouvertures de crédit sur les dépôts clients et leur individualisation », *Rev. not. b.*, 1984, 166 e.v.; P. JAMAR en A. MOREAU, « La comptabilité notariale », in *Répertoire notarial*, deel XI, boek 3, 19; E. DIRIX, « Kwaliteitsrekeningen », *T.P.R.* 1996, 71-89; L. LANOYE, « Kwaliteitsrekeningen praktische toepassing: derdenrekening notarissen », in *Le trust et la fiducie*, Brussel, Bruylant, 1997, 199-211, voornamelijk 204; J.-L. LEDOUX, « Ouverture de crédit – Unicité de comptes – Compensation », in *La comptabilité notariale*, Brussel, Bruylant, 1993, 229; A.-M. STRANART, G. BLOCK en O. CLEVENBERG, « La saisie-arrêt bancaire », *R.P.D.B.*, deel VIII, 828 en 829, nr. 68; R. BOURSEAU, « Les comptes rubriqués du notaire », *Rev. not. b.*, 2004, 54 e.v.; G. DE LEVAL, « Saisies et droit commercial », in *Les créanciers et le droit de la faillite*, Brussel, 1983, 299 en 300; *Travaux du Comité d'Études et de Législation de la Fédération Royale des Notaires de Belgique*, 1961, t. I, 5-67 en 144-150. Professor H. DE PAGE rechtvaardigt de scheiding van de derdenrekening en het vermogen van de notaris door gebruik te maken van het model van onregelmatige storting (*Traité élémentaire de droit civil belge*, deel V., 1ste ed. 1952 en 2de ed. 1975, nr. 267).

³⁷ Wegens hun wettelijk beschermde bestemming: P. VAN DEN EYNDE, « Les effets juridiques de l'individualisation en droit belge et en droit comparé », in *La comptabilité notariale*, Brussel, Bruylant, 1993, 199 e.v., in het bijzonder 216 en 217.

³⁸ Cass., 27 januari 2011, F.07.0109.F/10, www.cass.be, met name van commentaar voorzien door A. MICHIELENS, « Cassatie zet voortbestaan derdenrekening op de helling », *De Juristenkrant*, 2011, 9 februari 2011, nr. 233, 6 en 7; G. DE LEVAL en F. GEORGES, noot onder het arrest, *J.T.*, 2011, aflevering 6427, 164 e.v., P. VANLERSBERGHE noot in R.A.B.G., 2011/6, 462 e.v. en, op zeer kritische wijze, door V. SAGAERT, « Beslag op een derdenrekening van een advocaat. De teloorgang van het vermogensbegrip », *RW*, 2010-2011, nr. 42, 1776 e.v.

³⁹ Er dient opgemerkt te worden dat in het cassatieberoep de eventuele mogelijkheid werd vermeld, voor de bestemmingen van de gelden (van cliënten of van derden), om een vordering tot teruggave in te stellen van de sommen die werden overgemaakt op de derdenrekening. In het arrest van het Hof wordt echter geen melding gemaakt van dit element, wat lijkt aan te geven dat hier geen conclusies uit getrokken kunnen worden.

rekeningen al dan niet deel uitmaken van het vermogen van hun titularis⁴⁰. Vooraleer er sprake was van het voornoemde arrest van het Hof van Cassatie, had men zich in de rechtspraak nog niet expliciet uitgesproken over deze kwestie.

12. Het komt niet toe aan de Commissie voor Boekhoudkundige Normen om zich uit te spreken over deze burgerrechtelijke controverse. De Commissie is evenwel op basis van de voornoemde beslissing van het Hof van Cassatie de mening toegedaan dat, volgens de huidige wetgeving, en bepaalde uitzonderingsgevallen die hierna worden besproken buiten beschouwing gelaten, er niet genoeg elementen voorhanden zijn om te kunnen besluiten dat het creditsaldo van de derdenrekening van een advocaat geen deel uitmaakt van het vermogen van de titularis.

In dit arrest, waaruit volgt dat de bijzondere bestemming van de rekening niet tot doel heeft deze uit te sluiten van het vermogen van zijn titularis, spreekt het Hof van Cassatie zich uit over het geval waarbij het gaat om een “Carpa”-rekening van een advocaat, met andere woorden, een collectieve rekening. De motivering van het arrest lijkt echter ook doorgetrokken te kunnen worden naar geïndividualiseerde rekeningen, zeker indien deze werden geopend door de advocaat in zijn naam en voor zijn eigen rekening⁴¹.

Er is inderdaad een verschil wanneer het een geïndividualiseerde rekening betreft, namelijk dat de sommen die worden overhandigd aan de advocaat door of ten voordele van de cliënt of de derde, nauwkeurig worden geïndividualiseerd voor de (mogelijke) begunstigde. De individualisering van de sommen, voor hun (mogelijke) begunstigde, laat op zich echter in principe niet toe dat er wordt aangenomen dat de sommen worden uitgesloten van het vermogen van de advocaat wanneer de rekening wordt geopend in naam van de advocaat en voor zijn rekening⁴². Ten gevolge van het voornoemde arrest van het Hof van Cassatie lijken derhalve de sommen die worden gestort op een geïndividualiseerde rekening die werd geopend in naam van de advocaat en voor zijn rekening, beschouwd te moeten worden als een onderdeel van het vermogen van de advocaat. Onder nr. 13 worden andere hypothesen met betrekking tot geïndividualiseerde rekeningen besproken, die een alternatieve oplossing aanreiken.

⁴⁰ Volgens een deel van de rechtsleer was dit het geval: zelfs al worden de geldsommen aangehouden door de beroepsbeoefenaar op een speciale rekening, worden zij, aangezien ze vervangbaar zijn, volgens deze rechtsleer geïntegreerd in het vermogen van de beroepsbeoefenaar, bij ontstentenis van een afwijkende reglementering die hen daar uitdrukkelijk van uitsluit (zie met name A.-M. STRANART, G. BLOCK en O. CLEVENBERG, *op. cit.*, 825, nr. 61; G. DE LEVAL, *Traité des saisies*, Liège, Faculté de droit de Liège, 1988, 629). Andere auteurs (waarvan sommigen zich baseren op de theorie van de zogenaamde “kwaliteitsrekeningen”) waren daarentegen de mening toegedaan dat er diende toegestaan te worden dat de derdenrekeningen werden onderscheiden van het vermogen van hun titularis (zie met name E. DIRIX en K. BROECKS, *Beslag*, 1992, 339, nr. 658; E. DIRIX, «Kwaliteitsrekeningen: algemene inleiding en toepassingsgevallen», in *De kwaliteitsrekening naar Belgisch en Nederlands recht*, Deventer, Kluwer, 1998, 3-16, zie ook «De kwaliteitsrekening herbezoekt», *T.P.R.*, 2004, 265-274, met V. SAGAERT; V. SAGAERT «De derdenrekening van een advocaat: een algemene kwaliteitsrekening?», noot onder Brussel 26 maart 2002, *T.B.B.R.*, 2003, 317-327 en; L. LANOYE, «Beslag onder derden op een (bank)rekening» in *Liber amicorum Marcel Bries, Mys & Breesch*, 1993, 285 en 286. Zie ook G. DE LEVAL, *Traité des saisies*, Luik, Rechtsfaculteit Luik, 1988, 629 en 630; F. GEORGES, *La saisie de la monnaie scripturale*, Brussel, De Boeck Larcier, 2006, 418-476, nr. 304 tot 355 en X. DIEUX en C. ALTER, «Observations sur la nature juridique de la monnaie scripturale (spécialement en relation avec l’opposabilité aux tiers des comptes qualifiés)», in *Liber Amicorum Jacques Malberbe*, Brussel, Bruylant, 2006, 383 tot 404).

⁴¹ Zie in dit opzicht A. MICHIELSENS, *op. cit.*, 7 en, impliciet, G. DE LEVAL en F. GEORGES, *op. cit.*, 166.

⁴² Enkel in bepaalde bijzondere gevallen zouden de sommen die werden gestort op een dergelijke geïndividualiseerde rekening eventueel kunnen beschouwd worden als zijde uitgesloten van het vermogen van de advocaat. Dit zal met name het geval zijn wanneer de begunstigde zelf de sommen stort aan de advocaat (storting) en deze sommen bij de advocaat worden geïndividualiseerd. Dit zou desgevallend de begunstigde kunnen toelaten zijn sommen op te eisen (zie voor wat de principes betreft van een dergelijke opeising, H. DE PAGE, *Traité élémentaire de droit civil belge*, deel V., 1ste ed. 1952 en 2de ed. 1975, nr. 263 e.v.). Voor een samenvatting van de standpunten binnen de rechtsleer met betrekking tot deze kwestie, zie F. GEORGES, *La saisie de la monnaie scripturale*, *op. cit.*, 466 e.v.

Er dient overigens opgemerkt te worden dat er geen motivering voorhanden is die zou kunnen rechtvaardigen dat deze principes niet worden uitgebreid tot de derdenrekeningen van gerechtsdeurwaarders⁴³ en vastgoedmakelaars⁴⁴.

13. De Commissie is evenwel de mening toegedaan dat de principes opgenomen in het arrest van het Hof van Cassatie niet van toepassing kunnen zijn in het geval dat de beroepsbeoefenaar (advocaat, gerechtsdeurwaarder of vastgoedmakelaar) een geïndividualiseerde rekening opent en beheert in de hoedanigheid van mandataris van zijn cliënt of van een derde (met andere woorden, in naam en voor rekening van deze laatste)⁴⁵. Overeenkomstig de burgerrechtelijke regelgeving inzake (directe) vertegenwoordiging en rekening houdend met het feit dat deze sommen worden geïndividualiseerd op de rekening, maken zij in principe geen deel uit van het vermogen van de beroepsbeoefenaar. Dit zal bijvoorbeeld het geval zijn voor een advocaat die een rekening opent in het kader van zijn opdracht van voorlopig bewindvoerder van de goederen van personen die zelf niet in staat zijn om deze te beheren (art. 488bis Burgerlijk Wetboek⁴⁶)⁴⁷.

De principes opgenomen in het arrest van het Hof van Cassatie lijken eveneens uitgesloten te kunnen worden in het geval dat een specifieke wettelijke bepaling de derdenrekening scheidt van het vermogen van de titularis. Artikel 51 van de wet van 8 augustus 1997 betreffende het faillissement lijkt in die zin geïnterpreteerd te kunnen worden. Dit artikel laat de curator toe om op een bankrekening een beperkt bedrag te bewaren teneinde de lopende verrichtingen van het faillissement de financiers⁴⁸.

Gesteld dat de voorgaande analyse berust op een correcte lezing van het arrest van het Hof van Cassatie, zou zij kunnen leiden tot het volgende onderscheid tussen de derdenrekeningen.

Indien de derdenrekeningen worden geopend door de beroepsbeoefenaar in zijn naam en voor zijn eigen rekening, zouden deze, ongeacht of het collectieve of geïndividualiseerde (rubriek)rekeningen betreft, beschouwd dienen te worden als een integraal onderdeel van het vermogen van de beroepsbeoefenaar.

⁴³ Voor de gerechtsdeurwaarders lijkt het zelfs uitgesloten dat het saldo van de derdenrekening geen deel uitmaakt van het vermogen van de deurwaarder, aangezien er op de derdenrekening eveneens sommen ontvangen kunnen worden die bestemd zijn voor de deurwaarder (bijvoorbeeld provisie) evenals de interesten op deze sommen, en aangezien het geheel van deze bedragen wordt samengevoegd op één rekening.

⁴⁴ In deze zin legt het Reglement van Plichtenleer van vastgoedmakelaars de verplichting op aan deze laatsten om de gelden en waarden die zij bewaren of beheren in het kader van de uitoefening van hun opdracht, te laten waarborgen (Reglement van Plichtenleer van het BIV, art. 32 en de deontologische richtlijn betreffende de burgerlijke beroepsaansprakelijkheidsverzekering en borgstelling, hebbende tot voorwerp de artikelen 5 en 32 van de plichtenleer van het BIV).

⁴⁵ Dit lijkt overigens het Hof van Cassatie te suggereren in haar voornoemd arrest van 27 januari 2011, zie nr. 12, door enkel te verwijzen naar de derdenrekening “ouvert en son nom dans les livres d’une banque par un avocat agissant pour son compte”.

⁴⁶ Artikel 488bis van het Burgerlijk Wetboek bevestigt deze afscheiding uitdrukkelijk onder punt f, § 6: “De gelden en de goederen van de beschermde persoon worden volledig en duidelijk afgescheiden van het persoonlijk vermogen van de bewindvoerder. De banktegoeden van de beschermde persoon worden op zijn naam ingeschreven”.

⁴⁷ Zie in dit opzicht F. GEORGES, *La saisie de la monnaie scripturale*, op. cit., 441 e.v.

⁴⁸ Er dient op gewezen te worden dat het Hof van Cassatie in haar arrest van 11 oktober 2002 het standpunt van het Hof van Beroep te Gent heeft bevestigd volgens hetwelk de sommen die een curator op zijn rekening bewaart onder de vorm van beheerskosten, mits toestemming van de rechter-commissaris, (overeenkomstig artikel 479 van de vroegere wet betreffende het faillissement van 18 april 1851) in geen enkel geval mogen dienen ter afhouding van voorschotten op honoraria en kosten, zonder dat de curator hiervoor de toestemming heeft gekregen van de rechtbank van koophandel. De sommen aangehouden op de rekening die werd geopend voor het faillissement maken geen deel uit van het vermogen van de curator en deze laatste mag zich deze sommen niet toe-eigenen onder de vorm van honoraria en kosten zonder de toestemming van de rechtbank van koophandel, die als enige bevoegd is om de curator zijn honoraria toe te kennen (Gent, 21 december 2000, *T.B.H.*, 2002, 338 e.v. en Cass., 11 oktober 2002, C010235N, www.cass.be).

De geïndividualiseerde (rubriek)rekeningen die de beroepsbeoefenaar opent in naam en voor rekening van een persoon (of, in voorkomend geval, van bepaalde verschillende personen), zouden evenwel geen deel uitmaken van het vermogen van de beroepsbeoefenaar. Hetzelfde zou gelden voor geïndividualiseerde (rubriek)rekeningen voor dewelke de wet voorzien zou hebben in een scheiding van het vermogen van de beroepsbeoefenaar.

Het kan eveneens voorvallen dat de beroepsbeoefenaar een geïndividualiseerde (rubriek)rekening opent in eigen naam maar voor rekening van zijn cliënt of van een derde (in dit geval spreekt men van middellijke vertegenwoordiging, in het Frans *représentation indirecte ou imparfaite*)⁴⁹. Zich baserend op de zakelijke werking die in het algemeen wordt toegeschreven aan middellijke vertegenwoordiging, krachtens dewelke de vertegenwoordigde (in dit geval de cliënt of de derde) in principe rechtstreeks de eigenaar wordt van de bezittingen die de vertegenwoordiger (in dit geval de beroepsbeoefenaar)⁵⁰ voor zijn rekening bijhoudt en rekening houdend met de individualisering van de sommen op de geïndividualiseerde (rubriek) rekening, zou men kunnen beschouwen dat de beroepsbeoefenaar niet de eigenaar is van de sommen die op de rekening werden gestort.

C. Boekhoudrechtelijke analyse

14. De jaarrekening moet een getrouw beeld geven van het vermogen van de vennootschap⁵¹. De wet van 17 juli 1975 en het KB W.Venn. leggen op dat in de balans van de onderneming haar bezittingen en rechten van welke aard dan ook dienen voor te komen⁵². Bovendien worden de rechten die niet in de balans voorkomen en die het vermogen, de financiële positie of het resultaat van de vennootschap aanmerkelijk kunnen beïnvloeden⁵³, in de toelichting vermeld.

15. Zoals reeds eerder aangehaald, zijn er op juridisch vlak niet genoeg elementen voorhanden om te kunnen besluiten dat het creditsaldo van de derdenrekeningen van advocaten, gerechtsdeurwaarders of vastgoedmakelaars geen deel uitmaakt van het vermogen van de titularis (behalve in het specifieke geval waarbij de beroepsbeoefenaar zijn cliënt of een derde vertegenwoordigt of indien een wet de scheiding oplegt van de derdenrekening en het vermogen van de titularis, *supra*, nr. 13).

Dit impliceert in principe dat de derdenrekening een waarde vertegenwoordigt in het vermogen van de beroepsbeoefenaar, die in beslag genomen kan worden door de schuldeisers van deze laatste (zie *supra*, nr. 11).

16. Rekening houdend met wat voorafgaat en teneinde enige vorm van transparantie en controle te verzekeren, is de Commissie voor Boekhoudkundige Normen de mening toege-

⁴⁹ I. SAMOY bespreekt deze stelling in detail in zijn werk *Middelijke vertegenwoordiging*, Antwerpen-Oxford, Intersentia, 499 e.v., voornamelijk 510 e.v. De aanhangers van de stelling met betrekking tot kwaliteitsrekeningen zien in het model van de middellijke vertegenwoordiging eveneens een grondslag voor de voornoemde stelling (zie *supra*, nr. 11 en voetnoot 39).

⁵⁰ Deze werking wordt erkend door de meerderheid van de rechtsleer. Zie met name L. FREDERICQ, *Handboek van Belgisch handelsrecht*, Brussel, Bruylant, 1976, I, 274; J. VAN RYN en J. HEENEN, *Principes de droit commercial*, Brussel, Bruylant, 1988, IV, nr. 59; E. DIRIX, « De rechtsverhouding tussen principaal, commissionnair en derde », in *Liber Amicorum Jacques Herbots*, Antwerpen, Kluwer, 2002, 100 en 106; M. E. STORME, « Van trust gespeend? Trusts en fiduciaire figuren in het Belgische privaatrecht », *T.P.R.*, 1998, 766; zie eveneens I. SAMOY, *op. cit.*, 83 en 322 e.v. en de aangehaalde referenties. *Contra*, met name: P.-A. FORIERS, « Aspects de la représentation en matière contractuelle », in *Les obligations contractuelles*, Brussel, Jeune Barreau de Bruxelles, 2000, 228, nr. 7; M. WAGEMANS, « Le mandat, la commission, le courtage et la filialisation », in *La distribution commerciale dans tous ses états*, Brussel, Jeune Barreau de Bruxelles, 1997, 201 en 202.

⁵¹ Art. 24 KB W.Venn.

⁵² Art. 9 wet van 17 juli 1975 en art. 25, § 1 KB W.Venn.

⁵³ Art. 25, § 3 KB W.Venn.

daan dat derdenrekeningen in principe⁵⁴ opgenomen dienen te worden in de balans van de vennootschap van deze beroepsbeoefenaars.

De Commissie beveelt aan om de derdenrekeningen te boeken op de actiefzijde van de balans als liquide middelen (klasse IX), op rekening 55 *Kredietinstellingen*. Aangezien de deontologische regels immers de beroepsbeoefenaars over het algemeen verbieden om voordeel te halen uit de sommen overgemaakt op hun derdenrekening (zij kunnen met name in principe geen aanspraak maken op de interesten die deze rekening genereert⁵⁵) en zij, meer algemeen, er niet over mogen beschikken in hun voordeel, kan volgens de Commissie een opname onder de beleggingen uitgesloten worden. Rekening 55 zal onderverdeeld worden in subrekeningen teneinde de derdenrekeningen te kunnen onderscheiden van rekeningen die worden geopend voor eigen rekening van de beroepsbeoefenaar of van zijn vennootschap.

Bovendien zal de vennootschap haar schuld jegens de begunstigden van de sommen, jegens cliënten of derden, aan passiefzijde van de balans tot uitdrukking brengen (in klasse IX, schulden op ten hoogste één jaar; de CBN stelt voor om gebruik te maken van rekening 44 *Handelsschulden*, van zodra deze schulden voortkomen uit de operationele activiteit van de beroepsbeoefenaar⁵⁶). Aangezien de sommen niet bestemd zijn om bijgehouden te worden door de beroepsbeoefenaars, lijkt het uitgesloten dat deze een schuld kunnen uitmaken op meer dan één jaar. Rekening 44 zal onderverdeeld worden in subrekeningen op naam van de (mogelijke) begunstigden van de sommen.

17. In voorkomend geval zou men kunnen overwegen om de rekeningen die de beroepsbeoefenaar opent in zijn hoedanigheid van mandataris van zijn cliënt of van een derde (met andere woorden, in naam en voor rekening van een cliënt of een derde, bijvoorbeeld in de hoedanigheid van voorlopig bewindvoerder van goederen, zie *supra*, nr. 13), of eventueel in eigen naam maar voor rekening van de cliënt of de derde (*idem, in fine*), anders te verwerken, evenals de rekeningen voor dewelke de wet voorziet in een afscheiding van het vermogen van de beroepsbeoefenaar (bijvoorbeeld de sommen op een bankrekening, geopend voor een faillissement door de curator, zie eveneens *supra*, nr. 13).

Teneinde enige vorm van transparantie te verzekeren, zullen deze rekeningen minstens moeten voorkomen in de toelichting, onder de buiten de balans opgenomen rechten en verplichtingen (klasse 0, op, in principe, rekening 074 *Goederen en waarden gehouden voor rekening of ten bate en voor risico van derden* en rekening 075 *Crediteuren wegens goederen en waarden gehouden voor rekening of ten bate en voor risico van derden* of, in voorkomend geval, op rekening 072 *Goederen en waarden door derden in bewaring, in consignatie of in bewerking gegeven* en rekening 073 *Committenten en deponenten van goederen en waarden*). Deze rekeningen zullen in subrekeningen onderverdeeld worden teneinde de verschillende derdenrekeningen te kunnen identificeren, evenals de verschillende (mogelijke) begunstigden van de sommen die op deze rekeningen in bewaring worden gegeven.

18. Indien de beroepsbeoefenaar, rekening houdend met de voorschriften van zijn deontologische code (zie *supra*, nr. 10), een compensatie doorvoert tussen de vordering tot het betalen van honoraria door een cliënt en zijn restitutieschuld, jegens dezelfde cliënt, van de sommen die zich bevinden op zijn derdenrekening, zal de boeking er als volgt uitzien (bijvoorbeeld voor een compensatie van 100 euro):

⁵⁴ Zie echter *infra*, nr. 17.

⁵⁵ Met uitzondering van de deurwaarders, zie *supra*, nr. 9 en nr. 10.

⁵⁶ Zoals voorzien in de notariële boekhouding (koninklijk besluit van 9 maart 2003, zie *supra*, nr. 3, voetnoot 5).

55XX Bank (eigen rekening van de vennootschap van de beroepsbeoefenaar)	100	
aan 40XX Handelsvorderingen		100
44XX Handelsschulden	100	
aan 55XX Bank (derdenrekening)		100

19. De (eventuele⁵⁷) interesten die voortvloeien uit de sommen die werden gestort op een derdenrekening zullen aan de actiefzijde geboekt worden in de balans van de beroepsbeoefenaar die titularis is van de rekening, door een verhoging van het hoofdbedrag dat gestort werd op de rekening (met andere woorden, als liquide middelen, klasse IX, op rekening 55 *Kredietinstellingen*) en aan de passiefzijde door een verhoging van de schuld jegens de cliënt of een derde begunstigde (in klasse IX, schulden op ten hoogste één jaar, op rekening 44). De interesten hoeven niet opgenomen te worden in de resultatenrekening van de beroepsbeoefenaar die titularis is van de rekening (behalve voor wat betreft de interesten op provisies die aan gerechtsdeurwaarders toekomen)^{58 59}.

In de bijzondere gevallen die werden aangehaald onder nr. 17, waarbij de derdenrekening opgenomen zou worden in de toelichting, ondergaan de interesten op die rekening dezelfde boekhoudkundige verwerking als het hoofdbedrag (en ze zouden bijvoorbeeld opgenomen worden in de rekeningen 074 en 075).

20. Tot slot benadrukt de Commissie dat de boekhoudkundige verwerking van een verrichting, in dit geval de storting en het bewaren van sommen op een derdenrekening, in principe zonder invloed blijft op de burgerrechtelijke gevolgen van deze verrichting.

⁵⁷ We hebben namelijk gezien dat collectieve (“Carpa”-) rekeningen van advocaten geen interesten genereren of, om precies te zijn, dat deze interesten toekomen aan de orde van advocaten.

⁵⁸ De Commissie verwijst naar de beginselen opgenomen in advies 103 “Omzet – Tussenpersonen”, *Bulletin CBN*, nr. 1, augustus 1977, 12-14.

⁵⁹ De CBN spreekt zich niet uit over de roerende voorheffing op deze interesten.

» **Boekhoudkundige verwerking van “onderzoeksfondsen”
in de jaarrekening van grote en zeer grote verenigingen
en stichtingen (advies 2011/17)
Advies van 6 juli 2011**

Trefwoorden

bestellingen in uitvoering – completed contract method – exploitatiesubsidies – onderzoek – onderzoeksfondsen – ontvangen vooruitbetalingen op bestellingen – over te dragen opbrengsten – percentage of completion method

Verenigingen en stichtingen ontvangen geregeld “onderzoeksfondsen” met het oog op de uitvoering van welbepaalde onderzoeksactiviteiten.

De boekhoudkundige verwerking van dergelijke onderzoeksfondsen is afhankelijk van de modaliteiten waaronder het onderzoeksfonds wordt toegekend¹.

I. ONDERZOEKSFONDSEN ZONDER EXCLUSIEF GEBRUIKSRECHT

Een eerste mogelijkheid is dat de toekennende instantie² middelen ter beschikking stelt met het oog op het voeren van een onderzoek waarvan de resultaten vrij verspreid mogen worden.

De vereniging of stichting mag de gelden die zij ontvangt onmiddellijk in resultaat boeken als ‘exploitatiesubsidies’, maar dient in de toelichting wel te vermelden aan welke voorwaarden het behoud van deze subsidie gebonden is.

Indien de onderzoeksfondsen in één keer worden uitbetaald, maar betrekking hebben op een onderzoek dat meerdere jaren in beslag zal nemen, dan dient een deel van de subsidies via de passiefrekening 493 *Over te dragen opbrengsten* overgedragen te worden naar de boekjaren waarop ze betrekking hebben.

Voorbeeld 1

Op 1 april van het jaar x ontvangt een vereniging 300.000 euro voor de uitvoering van een onderzoek. De 300.000 euro dient te worden aangewend om de kosten van het onderzoek te dekken. De onderzoeksresultaten zullen verspreid worden via artikels in wetenschappelijke tijdschriften. Op het einde van het jaar x werden in het kader van het onderzoek reeds 225.000 euro kosten gemaakt waarvoor de eerder verkregen fondsen werden aangewend. Op 1 juni van het jaar x+1 wordt het onderzoek afgerond en worden de onderzoeksresultaten publiek gemaakt.

¹ De Commissie spreekt zich niet uit over de eventuele btw-implicaties van de toekenning van onderzoeksfondsen. Indien de ontvangen gelden geïnvesteerd dienen te worden in vaste activa, dan dienen deze gelden als fondsen van de vereniging of als kapitaalsubsidies geboekt te worden (zie advies 2010/16 “Boekhoudkundige verwerking van subsidies, schenkingen en legaten, toegekend in contanten, in de jaarrekening van begunstigde grote en zeer grote verenigingen en stichtingen”, *Bulletin CBN*, nr. 56, december 2010, 17-30).

² Overheid, privépersoon, onderneming, andere vereniging of stichting, ...

– Boeking op 01/04/x:

550 Kredietinstellingen: rekening-courant	300.000	
aan 737 Exploitatiesubsidies		300.000

– Boeking op 31/12/x (de vereniging heeft in jaar x 225.000 euro kosten gemaakt in het kader van het onderzoek):

737 Exploitatiesubsidies	75.000 ³	
aan 493 Over te dragen opbrengsten		75.000

– Boeking op 01/01/x+1:

493 Over te dragen opbrengsten	75.000 ³	
aan 737 Exploitatiesubsidies		75.000

Voorbeeld 2

Op 1 april van het jaar x ontvangt een vereniging 350.000 euro voor de uitvoering van een onderzoek. De onderzoeksresultaten zullen verspreid worden via artikels in wetenschappelijke tijdschriften. Op het einde van het jaar x werden in het kader van het onderzoek reeds 225.000 euro kosten gemaakt waarvoor de eerder verkregen fondsen werden aangewend. De vereniging berekent dat het onderzoek haar in totaal 300.000 euro zal kosten en dat zij dus 50.000 euro positief resultaat zal behalen met het onderzoek. Aangezien het onderzoek op 31/12/x al voor 75 % afgerond is en de vereniging volgens haar berekeningen nog slechts 75.000 euro kosten zal moeten maken in het jaar x+1 om het onderzoek af te ronden, besluit zij om 37.500 euro (75 % van 50.000) van het geschatte positieve resultaat toe te rekenen aan het boekjaar x. Op 1 juni van het jaar x+1 wordt het onderzoek afgerond en worden de onderzoeksresultaten publiek gemaakt.

– Boeking op 01/04/x:

550 Kredietinstellingen: rekening-courant	350.000	
aan 737 Exploitatiesubsidies		350.000

– Boeking op 31/12/x (de vereniging heeft in jaar x 225.000 euro kosten gemaakt in het kader van het onderzoek en rekt 37.500 van het geschatte positieve resultaat toe aan het boekjaar):

737 Exploitatiesubsidies	87.500 ⁴	
aan 493 Over te dragen opbrengsten		87.500

³ 300.000 – 225.000 = 75.000.

⁴ 350.000 – 225.000 – 37.500 = 87.500.

- Boeking op 01/01/x+1:

493 Over te dragen opbrengsten	87.500	
aan 737 Exploitatiesubsidies		87.500

Voorbeeld 3

Een vereniging krijgt op 1 juli van het jaar x een onderzoeksfonds van 500.000 euro toegekend voor het voeren van een onderzoek, waarvan de resultaten vrij verspreid mogen worden. De vereniging dient hiervoor binnen een termijn van vijf jaar een bepaald aantal welomschreven proeven uit voeren. De 500.000 euro dient te worden aangewend om de kosten van het onderzoek te dekken. Indien de vereniging het onderzoek niet (volledig) uitvoert, zal zij de gelden (gedeeltelijk) moeten terugbetalen (naar rato van het percentage van het uitgevoerde onderzoek). Op het einde van het jaar x+4 vreest de vereniging dat zij slechts 80 % van de vooropgestelde proeven zal kunnen voltooien tegen 1 juli van het jaar x+5. Zij besluit om een voorziening aan te leggen ten belope van 100.000 euro (20 % van 500.000), aangezien zij naar schatting 20 % van het ontvangen onderzoeksfonds zal moeten terugbetalen. Op 1 juli van het jaar x+5 blijkt dat de vereniging effectief maar 80 % van de vooropgestelde proeven heeft kunnen afronden. Zij zal dus 100.000 euro van het ontvangen onderzoeksfonds dienen terug te storten.

- Boeking op 01/07/x:

550 Kredietinstellingen: rekening-courant	500.000	
aan 737 Exploitatiesubsidies		500.000

- Boeking op 31/12/x (we veronderstellen dat de vereniging in jaar x 50.000 euro kosten heeft gemaakt in het kader van het onderzoek):

737 Exploitatiesubsidies	450.000 ⁵	
aan 493 Over te dragen opbrengsten		450.000

- Boeking op 01/01/x+1:

493 Over te dragen opbrengsten	450.000	
aan 737 Exploitatiesubsidies		450.000

- Boeking op 31/12/x+1 (we veronderstellen dat de vereniging in jaar x+1 100.000 euro kosten heeft gemaakt in het kader van het onderzoek):

737 Exploitatiesubsidies	350.000 ⁶	
aan 493 Over te dragen opbrengsten		350.000

⁵ 500.000 – 50.000 (kosten gemaakt in jaar x) = 450.000.

⁶ 500.000 – 50.000 (kosten gemaakt in jaar x) – 100.000 (kosten gemaakt in jaar x+1) = 350.000.

- Boeking op 01/01/x+2:

493 Over te dragen opbrengsten	350.000	
aan 737 Exploitatiesubsidies		350.000

- Boeking op 31/12/x+2 (we veronderstellen dat de vereniging in jaar x+2 100.000 euro kosten heeft gemaakt in het kader van het onderzoek):

737 Exploitatiesubsidies	250.000 ⁷	
aan 493 Over te dragen opbrengsten		250.000

- Boeking op 01/01/x+3:

493 Over te dragen opbrengsten	250.000	
aan 737 Exploitatiesubsidies		250.000

- Boeking op 31/12/x+3 (we veronderstellen dat de vereniging in jaar x+3 100.000 euro kosten heeft gemaakt in het kader van het onderzoek):

737 Exploitatiesubsidies	150.000 ⁸	
aan 493 Over te dragen opbrengsten		150.000

- Boeking op 01/01/x+4:

493 Over te dragen opbrengsten	150.000	
aan 737 Exploitatiesubsidies		150.000

- Boekingen op 31/12/x+4:

Overdracht deel exploitatiesubsidies naar volgend boekjaar (we veronderstellen dat de vereniging in jaar x+4 100.000 euro kosten heeft gemaakt in het kader van het onderzoek):

737 Exploitatiesubsidies	50.000 ⁹	
aan 493 Over te dragen opbrengsten		50.000

⁷ 500.000 – 50.000 (kosten gemaakt in jaar x) – 100.000 (kosten gemaakt in jaar x+1) – 100.000 (kosten gemaakt in jaar x+2) = 250.000.

⁸ 500.000 – 50.000 (kosten gemaakt in jaar x) – 100.000 (kosten gemaakt in jaar x+1) – 100.000 (kosten gemaakt in jaar x+2) – 100.000 (kosten gemaakt in jaar x+3) = 150.000.

⁹ 500.000 – 50.000 (kosten gemaakt in jaar x) – 100.000 (kosten gemaakt in jaar x+1) – 100.000 (kosten gemaakt in jaar x+2) – 100.000 (kosten gemaakt in jaar x+3) – 100.000 (kosten gemaakt in jaar x+4) = 50.000.

Aanleg voorziening:

6620 Voorzieningen voor uitzonderlijke risico's en kosten	100.000	
aan 168 Voorzieningen voor schenkingen en legaten met terugnemingsrecht ¹⁰		100.000

– Boeking op 01/01/x+5:

493 Over te dragen opbrengsten	50.000	
aan 737 Exploitatiesubsidies		50.000

– Boeking op 01/07/x+5:

664 Overige uitzonderlijke kosten	100.000	
aan 489 Andere diverse schulden		100.000

168 Voorzieningen voor schenkingen en legaten met terugnemingsrecht	100.000	
aan 6621 Bestedingen voorzieningen voor uitzonderlijke risico's en kosten (-)		100.000

II. ONDERZOEKSFONDSEN MET EXCLUSIEF GEBRUIKSRECHT

Een tweede mogelijkheid is dat de toekennende instantie middelen ter beschikking stelt van de vereniging of stichting teneinde een specifiek onderzoek exclusief voor haar te laten verrichten. De opdrachtgever bekomt een exclusief recht op de onderzoeksbevindingen resulterend uit het verrichte onderzoek. Het gaat hier als het ware om een “bestelling in uitvoering”¹². De Commissie is van oordeel dat de toegekende middelen als *Ontvangen vooruitbetalingen op bestellingen* dienen geboekt te worden. Op het moment van de ‘oplevering’ van de resultaten van het onderzoek, zullen de ontvangen vooruitbetalingen afgeboekt worden en in resultaat worden genomen.

Bestellingen in uitvoering worden gewaardeerd tegen vervaardigingsprijs vermeerderd, naarmate de productie of de werkzaamheden vorderen, met het verschil tussen de in de overeenkomst bepaalde prijs en de vervaardigingsprijs wanneer dit verschil met voldoende zekerheid als verworven mag worden beschouwd (*percentage of completion method* of het toerekenen van de winst naar rato van de vooruitgang der werken). Een vereniging kan echter ook als regel aannemen bestellingen in uitvoering op de balans te boeken tegen hun vervaardigingsprijs zonder een pro rata toerekening van de theoretisch vooropgestelde winst (*completed con-*

¹⁰ De Commissie zal voorstellen om de benaming van rekening 168 aan te passen als volgt: “Voorzieningen voor terug te betalen subsidies en legaten en voor schenkingen met terugnemingsrecht”.

¹¹ De Commissie zal voorstellen om de benaming van rekening 168 aan te passen als volgt: “Voorzieningen voor terug te betalen subsidies en legaten en voor schenkingen met terugnemingsrecht”.

¹² Overeenkomstig artikel 9 KB 19 december 2003 *juncto* artikel 95, § 1, VI.B KB W.Venn. worden onder die post de “dienstprestaties die voor rekening van een derde op bestelling worden uitgevoerd en die nog niet werden geleverd, tenzij het gaat om een standaardtype van dienstprestaties” opgenomen.

tract method of het toerekenen van de winst aan het boekjaar waarin de bestelling wordt opgeleverd). In de toelichting dienen onder de waarderingsregels de methoden en de criteria voor de waardering te worden vermeld (art. 7 KB 19 december 2003 *juncto* art. 71 KB W.Venn.)

Ten aanzien van de bestellingen in uitvoering worden waardeverminderingen toegepast indien hun vervaardigingsprijs, vermeerderd met het geraamde bedrag van de nog te maken kosten, hoger is dan het ontvangen onderzoeksfonds (*cf.* art. 72 KB W.Venn.). Waardeverminderingen mogen niet worden gehandhaafd in die mate, waarin ze op het einde van het boekjaar hoger zijn dan vereist is volgens de actuele beoordeling (art. 55 KB W.Venn.). Voor risico's en kosten verbonden aan de verdere uitvoering van bestellingen in uitvoering worden voorzieningen gevormd, voorzover deze risico's niet zijn gedekt door waardeverminderingen, geboekt met toepassing van artikel 72 KB W.Venn. (art. 71 KB W.Venn.).

Voorbeeld 4: Completed contract-methode

Een farmaceutisch bedrijf stelt op 1 februari van het jaar x 150.000 euro te beschikking van een bepaalde vereniging teneinde deze vereniging onderzoek naar een bepaald geneesmiddel te laten verrichten. De onderzoeksresultaten worden exclusief eigendom van het farmaceutische bedrijf. De vereniging kiest als waarderingsmethode voor de completed contract-methode. Op 3 maart van het jaar x+2 rondt de vereniging het onderzoek af en maakt ze de resultaten over aan haar 'sponsor'.

– Boeking op 01/02/x:

550 Kredietinstellingen: rekening-courant	150.000	
aan 46 Ontvangen vooruitbetalingen op bestellingen		150.000

– Boeking op 31/12/x (we veronderstellen dat de vereniging reeds 70.000 euro kosten heeft gemaakt in het kader van het onderzoek):

370 Bestellingen in uitvoering: aanschaffingswaarde	70.000	
aan 7170 Wijziging in de bestellingen in uitvoering: Aanschaffingswaarde		70.000

– Boeking op 31/12/x+1 (we veronderstellen dat de vereniging in het jaar x+1 60.000 euro kosten heeft gemaakt in het kader van het onderzoek):

370 Bestellingen in uitvoering: aanschaffingswaarde	60.000	
aan 7170 Wijziging in de bestellingen in uitvoering: Aanschaffingswaarde		60.000

– Boeking op 03/03/x+2:

46 Ontvangen vooruitbetalingen op bestellingen	150.000	
aan 700 Verkopen en dienstprestaties		150.000

– Boeking op 31/12/x+2:

7170 Wijziging in de bestellingen in uitvoering: Aanschaffingswaarde	130.000	
aan 370 Bestellingen in uitvoering: aanschaffingswaarde		130.000

Voorbeeld 5: Percentage of completion-methode

Een vereniging krijgt op 1 juli van het jaar x 150.000 euro van de stad G. met het oog op het uitvoeren van een mobiliteitstudie in de regio G. De vereniging dient hiervoor in hoofdzaak 2.000 enquêtes af te nemen en de resultaten van deze enquêtes te analyseren. De onderzoeksresultaten van deze studie dienen uiterlijk op 1 juli van het jaar x+1 aan de stad G. overgemaakt te worden. Indien het onderzoek niet tijdig wordt afgerond, zal de vereniging de som van 150.000 euro dienen terug te betalen. Op het einde van het jaar x werden in het kader van het onderzoek reeds 60.000 euro kosten gemaakt. De vereniging heeft op dat moment reeds de helft van het onderzoek afgerond en zij zal, volgens haar berekeningen, nog 60.000 euro kosten dienen te maken in het kader van het onderzoek. De vereniging zal dus normalerwijze een positief resultaat van 30.000 euro behalen met het onderzoek. De vereniging kiest als waarderingmethode voor de percentage of completion-methode. In jaar x+1 kan de vereniging echter, wegens onvoorziene omstandigheden, het onderzoek toch niet afronden en dient zij de 150.000 euro terug te betalen.

– Boeking op 01/07/x:

550 Kredietinstellingen: rekening-courant	150.000	
aan 46 Ontvangen vooruitbetalingen op bestellingen		150.000

– Boeking op 31/12/x (we veronderstellen dat de vereniging reeds 60.000 euro kosten heeft gemaakt in het kader van het onderzoek en de helft van het geschatte positieve resultaat toerekent aan het boekjaar¹³):

370 Bestellingen in uitvoering: aanschaffingswaarde	60.000	
371 Bestellingen in uitvoering: toegerekende winst	15.000	
aan 7170 Wijziging in de bestellingen in uitvoering: aanschaffingswaarde		60.000
aan 7171 Wijziging in de bestellingen in uitvoering: toegerekende winst		15.000

¹³ De winsttoerekening gebeurt a rato van de totaal verwachte kosten.

- Op 1 juli x+1 blijkt dat de vereniging de mobiliteitsstudie niet correct heeft uitgevoerd (er werden bijvoorbeeld maar 1.000 enquêtes afgenomen). De vereniging moet de gelden bijgevolg terugbetalen aan de stad G.:

46 Ontvangen vooruitbetalingen op bestellingen	150.000	
aan 550 Kredietinstellingen: rekening-courant		150.000

- Boeking op 31/12/x+1:

7170 Wijziging in de bestellingen in uitvoering: aanschaffingswaarde	60.000	
7171 Wijziging in de bestellingen in uitvoering: toegerekende winst	15.000	
aan 370 Bestellingen in uitvoering: aanschaffingswaarde		60.000
aan 371 Bestellingen in uitvoering: toegerekende winst		15.000

» *De boekhoudkundige verwerking van de renteswap (Interest Rate Swap) (advies 2011/18)*
Advies van 5 oktober 2011

Trefwoorden

cash flow hedge – fair value hedge – financiële instrumenten – indekkingsinstrument – Interest Rate Swap – IRS – renteswap

I. INLEIDING

De Commissie heeft besloten om het door haar gepubliceerde advies met betrekking tot algemene boekhoudprincipes van toepassing op afgeleide financiële instrumenten, te vervolledigen met concrete voorbeelden (CBN-advies 2010/12).

Dit eerste advies behandelt de renteswap (hierna “IRS” of *Interest Rate Swap*).

Een renteswap is een overeenkomst waarbij twee partijen beslissen om twee verschillende rentestromen uit te wisselen in eenzelfde valuta en berekend op basis van een niet-uitgewisseld bedrag, het notioneel bedrag genaamd.

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen een swap die een vaste rentevoet omwisselt tegen een variabele rentevoet (coupon-swap) en de swap die twee variabele rentevoeten tegen elkaar omwisselt (basisswap)¹. Daarnaast bestaan er talrijke andere varianten op dergelijke swaps.

Dit instrument beoogt het volgende² :

- het laat toe in te spelen op het verschil in de financiële solvabiliteit of geloofwaardigheid van twee ontleners³, door de kost van de financiële middelen te laten zakken;
- het laat toe bestaande schulden te herstructureren zonder over te gaan tot nieuwe aflossingen en ontleningen.

Het laat met andere woorden toe het rentebeheer van de onderneming te optimaliseren, zowel voor wat haar vorderingen als voor wat haar schulden betreft, rekening houdend met haar verwachtingen, de nagestreefde doelstellingen en het gewenste risicoprofiel. Op die manier laat het toe aan de onderneming om de samenstelling van haar schuldenportefeuille of van haar financiële activa aan te passen door een vaste rentevoet om te zetten in een variabele rentevoet en vice versa.⁴

Een onderneming heeft, bij wijze van voorbeeld, een krediet verkregen op 4 jaar tegen een driemaandelijks variabele rentevoet. Ze verwacht een stijging van de rentevoet na drie maanden.

¹ B. Colmant en A. Pieron, *Les nouveaux instruments financiers: notions financières, comptables et fiscales*, Etudes pratiques de droit fiscal, Kluwer, 131.

² F. Meyrier, *Les contrats d'échanges de devises et de taux d'intérêt (swaps)*, Droit et pratique du commerce international (DPCI), 1986, Tome 12, N°1, 15-16.

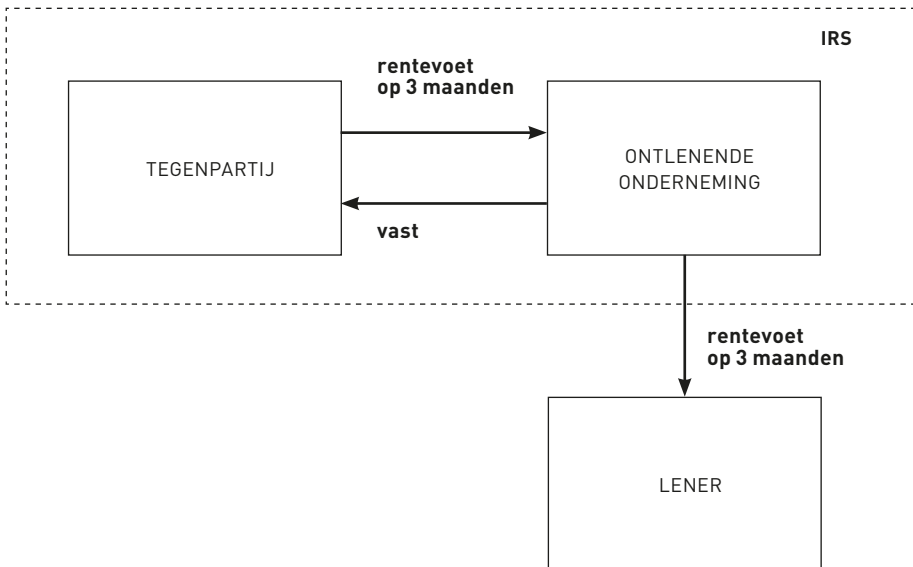
³ Een onderneming met een betere beursnotering zal op de markt aan een betere (lagere) vaste rentevoet kunnen ontleneren dan een onderneming met een mindere goede notering. Laatstgenoemde geniet daarentegen wel van een gelijkaardig voordeel bij ontleningen tegen variabele rentevoet.

⁴ J.-P. Bouchard, *L'audit des swaps de taux d'intérêt*, in *Les nouveaux instruments financiers: Guide de l'audit en entreprise*, CLET, 96.

Om zich hiertegen in te dekken, kan ze zich beroepen op twee strategieën:

- ofwel lost ze haar schuld voortijdig af en sluit ze een nieuwe lening af tegen een vaste rentevoet, waarbij ze in voorkomend geval de contractueel vastgestelde wederbeleggingsvergoeding betaalt;
- ofwel beslist ze om haar schuld tegen variabele rentevoet om te wisselen tegen een vastrentende schuld door gebruik te maken van de renteswap.

In het tweede geval zal de onderneming een IRS afsluiten met een tegenpartij door dewelke ze, gedurende de resterende looptijd van de lening, normaal jaarlijks of periodiek aan de tegenpartij een vaste rentevoet in ruil voor een driemaandelijks storting van de variabele rentevoet zal betalen, die overeenkomt met de referentierentevoet van het krediet. Deze ruil wordt door het volgende schema geïllustreerd:

Zo zal de uiteindelijke interestkost van de onderneming komen vast te staan en zal deze gedurende de looptijd van de swap niet meer wijzigen. In geval van een duurzame daling van de rentevoet, zal de onderneming eventueel, tegen betaling van een schadevergoeding, een einde kunnen stellen aan het swapcontract (*cash settlement*) en zal ze kunnen terugkeren naar een schuldenstructuur met variabele rentevoet. De renteswap is een soepel instrument waarmee de onderneming haar rentepolitiek kan aanpassen, rekening houdend met haar risicoprofiel, aan toekomstige inschattingen van de interestevoluitie.

Daarnaast wenst de Commissie de nadruk erop te vestigen dat zij zich niet uitspreekt over de eventuele fiscale consequenties van de onderstaande boekhoudkundige verwerkingwijzen.

II. BOEKHOUDKUNDIGE VERWERKING

Bij de boekhoudkundige verwerking dient rekening gehouden te worden met de omstandigheden waarin dit instrument aangewend wordt.

Een onderneming kan namelijk beslissen, om puur speculatieve redenen, een IRS af te sluiten door uit te gaan van een gunstige evolutie van de rentevoet. Zoals reeds eerder aangehaald, kan de IRS ook tot doel hebben de onderneming te wapenen tegen een ongunstige evolutie van de rentevoet op bestaande verplichtingen. In dat geval spreekt men van indekkingsverrichtingen.

Dit advies maakt een onderscheid tussen twee soorten indekkingsverrichtingen:

- de dekking van een kasstroom: de IRS verandert de variabele rentestroom in een vaste rentestroom⁵;
- de dekking van de waarde van een vermogensbestanddeel: in dit geval verandert de IRS een meestal vaste rentestroom in een variabele rentestroom⁶.

Aangezien de economische doelstellingen van deze twee soorten verrichtingen verschillend zijn, dient hun boekhoudkundige verwerking dusdanig aangepast te worden.

De aangepaste boekhoudkundige verwerking dient eveneens rekening te houden met de boekhoudkundige verwerking van het ingedekte (onderliggende) bestanddeel opdat de indekkingsverrichting vanuit boekhoudkundig oogpunt, het juiste effect zou kunnen hebben.

Net zoals voor alle andere afgeleide financiële instrumenten, dienen de verplichtingen en de rechten, voortkomend uit het gebruik van een IRS, op passende wijze te worden opgenomen onder de orderrekeningen (De rekeningen van Klasse 0: de niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen). Daarnaast dient er tevens een passende toelichting te worden verstrekt in de bijlagen tot de jaarrekening.

In dit advies komen achtereenvolgens aan bod, de IRS als een speculatieve verrichting, de IRS als indekkingsverrichting van een lening of een ontlening tegen variabele rentevoet en de IRS als indekkingsverrichting van een vastrentend effect.

Andere bijzondere gevallen zullen eveneens aan bod komen, zoals de verwerking van de prospectieve IRS (*forward starting swap*), de back-to-back IRS (*back-to-back swaps*) en de IRS met een opleg (*upfront payment*).

III. PRAKTISCHE GEVALLEN

A. De IRS als speculatieve verrichting

1. PRINCIPES

Een IRS kan gelijkgesteld worden aan een combinatie van een gelijktijdige lening en ontlening van hetzelfde bedrag jegens dezelfde tegenpartij, met het verschil dat het geleende en het ontleende kapitaal niet worden uitgewisseld. De onderneming dient dus voor de gelopen periode de betaalde en de ontvangen interesten in resultaat te nemen die verband houden met de IRS, evenals de nog niet ontvangen of betaalde gelopen interesten, net zoals dat het geval is voor een lening of een ontlening.

⁵ Cf. IAS 39 § 86 (b) Cash flow hedge: a hedge of the exposure to variability in cash flows that (i) is attributable to a particular risk associated with a recognised asset or liability (such as all or some future interest payments on variable rate debt) or a highly probable forecast transaction and (ii) could affect profit or loss.

⁶ Cf. IAS 39 § 86 (a) Fair value hedge: a hedge of the exposure to changes in fair value of a recognised asset or liability or an unrecognised firm commitment, or an identified portion of such an asset, liability or firm commitment, that is attributable to a particular risk and could affect profit or loss.

Het is echter mogelijk dat een renteswap periodiek slechts aanleiding geeft tot een nettobedrag: een te betalen of te ontvangen saldo⁷. Voor wat deze situatie betreft, is de Commissie de mening toegedaan dat de aard van de IRS rechtvaardigt dat:

- het nettobedrag van de interestverrekening opgenomen wordt in de resultatenrekening;
- enkel het te betalen of te ontvangen nettobedrag van de interestverrekening voorkomt op de respectievelijke overlopende rekening van het actief of passief.

Naar de mening van de Commissie is deze laatste compensatie eveneens aanvaardbaar voor andere soorten *interest rate swaps*.

Bovendien stelt zich bij de afsluiting van het boekjaar telkens het probleem van de waardering van de IRS en van de verwerking van het latente resultaat. Voor wat de renteswap betreft, zijn meerdere conceptuele benaderingen mogelijk⁸:

- de eerste zienswijze bestaat erin dat, volgens het voorzichtigheidsbeginsel, enkel het latente verlies op de IRS in resultaat wordt genomen (*Lower of Cost or Market*);
- de tweede bestaat erin dat, wanneer het instrument verhandeld wordt op een georganiseerde en liquide markt, zowel het latente verlies als de latente winst in resultaat worden genomen.

De Commissie heeft deze vraag reeds behandeld. Conform het CBN-advies 2010/12 en niet-tegenstaande de mogelijke decompositie van een IRS in een lening en een ontlening (zie hieronder), worden enkel de latente schulden in resultaat genomen volgens de *Lower of cost or market*-methode. De latente meerwaarden kunnen namelijk, het voorzichtigheidsbeginsel indachtig, niet gekwalificeerd worden als vaststaande opbrengsten en ze kunnen bijgevolg niet in resultaat genomen worden.

Ten slotte dient de onderneming in haar waarderingsregels te bepalen op welke manier zij zal overgaan tot de boekhoudkundige verwerking van het resultaat en van het interestprorata op renteswaps⁹.

2. VOORBEELD¹⁰

Een onderneming verwacht een stijging van de rentevoet en wenst hieruit voordeel te halen door op 31 maart 2010, een IRS af te sluiten met een notioneel bedrag van 5.000.000 EUR met een looptijd van 5 jaar, en waarop de onderneming een vaste interest betaalt van 3% in ruil voor een variabele interest (Euribor) op 6 maanden + 1%.

De Euribor interest op 6 maanden evolueert op de periodieke vervaldagen als volgt:

	Euribor	Euribor + 1%
31 maart 2010	1 %	2 %
30 september 2010	0,5 %	1,5 %
31 maart 2011	1,5 %	2,5 %
30 september 2011	3,5 %	4,5 %
...		
30 september 2014	5 %	6 %

⁷ P. Schevin, *Principe comptable de symétrie et couverture du risque de taux: règles françaises et IFRS*, R.F.C. 392, Oktober 2006, 31.

⁸ F. Lefebvre, *Nouveaux instruments financiers*, § 1428.

⁹ Art. 28, § 1, KB W.Venn.

¹⁰ De Commissie heeft zich gebaseerd op de voorbeelden opgenomen in de brochure *Afgeleide financiële instrumenten – Financiële, boekhoudkundige en fiscale aspecten*, opgemaakt door Ernst & Young, in samenwerking met de Generale Bank in januari 1996, 72-75.

Op 31 december 2010 en 31 december 2011 is de marktwaarde van de IRS respectievelijk negatief ten belope van -150.000 EUR en positief ten belope van 200.000 EUR.

3. BOEKHOUDKUNDIGE VERWERKING

Op 31 maart 2010

De IRS wordt op de orderekeningen geboekt, onder de diverse rechten en verplichtingen:

09... Diverse verplichtingen	5.000.000	
aan 09... Renteswap – notioneel ontleend bedrag		5.000.000
09... Renteswap – notioneel geleend bedrag	5.000.000	
aan 09... Diverse rechten		5.000.000

Op 30 september 2010

Op 30 september 2010 wordt het eerste deel van de variabele interesten (2 % van 5.000.000 EUR op 6 maanden, ofwel 50.000 EUR) ontvangen en als volgt geboekt:

550 Kredietinstellingen	50.000	
aan 756 Diverse financiële opbrengsten		50.000

Op 31 december 2010

De te ontvangen en te betalen interesten maken het voorwerp uit van een inresultaatname pro rata de gelopen periode. Voor het ontleende gedeelte bedragen de gelopen interesten dus 112.500 EUR (3 % van 5.000.000 EUR op 12 maanden $\times \frac{3}{4}$), terwijl voor het geleende gedeelte de gelopen interesten 18.750 EUR (1,5% van 5.000.000 EUR op 6 maanden $\times \frac{1}{2}$) bedragen.

491 Verkregen opbrengsten	18.750	
aan 756 Diverse financiële opbrengsten		18.750
657 Diverse financiële kosten	112.500	
aan 492 Toe te rekenen kosten		112.500

Er dient opgemerkt te worden dat de opbrengsten en kosten die voortvloeien uit de interesten, in de resultatenrekening voorgesteld kunnen worden als een netto financiële kost of opbrengst en dat de prorata van de te ontvangen en te betalen interesten op de twee componenten van de IRS eveneens op nettobasis voorgesteld kan worden.

Op 31 december 2010 is de marktwaarde¹¹ van de IRS negatief ten belope van 150.000 EUR en genereert deze een latent verlies dat als volgt berekend wordt:

¹¹ De Commissie spreekt zich in dit advies niet uit over de gehanteerde methodiek ter bepaling van de marktwaarde van dergelijke afgeleide financiële instrumenten .

		EUR
Marktwaaarde van de IRS		(150.000)
Boekhoudkundige waarde van de IRS		
	Aan de actiefzijde: pro rata te verwerven interestopbrengsten	18.750
	Aan de passiefzijde: pro rata toe te rekenen interestkosten	(112.500)
Verschil marktwaaarde – boekhoudkundige waarde		(56.250)

Dit aanvullend latent verlies dient geboekt te worden teneinde de boekhoudkundige waarde van de IRS te corrigeren en deze te doen overeenstemmen met haar marktwaaarde. Deze wordt door middel van de volgende boeking tot uitdrukking gebracht in de boekhouding:

657 Diverse financiële kosten	56.250	
	aan 492 Latent verlies op de IRS	56.250

De Commissie is de mening toegedaan dat dit latent verlies eveneens opgenomen kan worden op de creditzijde van de rekening 165 *Voorzieningen voor overige risico's en kosten* door middel van de volgende boeking:

6560 Voorzieningen met financieel karakter: toevoegingen	56.250	
	aan 165 Voorzieningen voor overige risico's en kosten	56.250

Na afloop van deze boeking, wordt de verrichting als volgt weergegeven in de balans van de onderneming:

		Debet/(Credit)
491	Verkregen opbrengsten	18.750
492	Toe te rekenen kosten	(112.500)
492 of 165	Latent verlies op de IRS Voorzieningen voor overige risico's en kosten	(56.250)
		(150.000)

De boekwaarde van de IRS bedraagt 150.000 EUR (een netto passief), wat overeenstomt met de negatieve marktwaaarde van de IRS op 31 december 2010.

Op 1 januari 2011

Op 1 januari 2011 worden de voorheen opgenomen boekingen als volgt tegengeboekt:

756 Diverse financiële opbrengsten	18.750	
	aan 491 Verkregen opbrengsten	18.750

4927 Toe te rekenen kosten	112.500	
aan 657 Diverse financiële kosten		112.500

492 Latent verlies op IRS	56.250	
aan 657 Diverse financiële kosten		56.250

of

165 Voorzieningen voor overige risico's en kosten	56.250	
aan 6561 Voorzieningen met financieel karakter: bestedingen en terugnemingen		56.250

Op 31 maart 2011

Op 31 maart 2011 heeft de onderneming recht op de tweede schijf van de variabele interesten (1,5 % van 5.000.000 EUR op 6 maanden, ofwel 37.500 EUR) en is ze de vaste interesten (3 % van 5.000.000 EUR, ofwel 150.000 EUR) verschuldigd:

657 Diverse financiële kosten	150.000	
aan 756 Diverse financiële opbrengsten		37.500
550 Kredietinstellingen: rekening-courant		112.500

Op 30 september 2011

Op 30 september 2011 wordt de derde schijf aan variabele interesten (2,5% van 5.000.000 EUR op 6 maanden, ofwel 62.500 EUR) ontvangen en als volgt geboekt:

550 Kredietinstellingen: rekening-courant	62.500	
aan 756 Diverse financiële opbrengsten		62.500

Op 31 december 2011

De te ontvangen en te betalen interesten maken het voorwerp uit van een inresultaatname pro rata de gelopen periode. Voor het ontleende gedeelte bedragen de gelopen interesten dus 112.500 EUR (3 % van 5.000.000 EUR op 12 maanden x $\frac{3}{4}$), terwijl voor het geleende gedeelte de gelopen interesten 66.250 EUR (1,5% van 5.000.000 EUR op 6 maanden x $\frac{1}{2}$) bedragen.

491 Verkregen opbrengsten	66.250	
aan 756 Diverse financiële opbrengsten		66.250

657 Diverse financiële kosten	112.500	
aan 492 Toe te rekenen kosten		112.500

Op 31 december 2011 is de marktwaarde van de IRS positief ten belope van een bedrag van 200.000 EUR en genereert deze een latent resultaat dat als volgt berekend wordt:

		EUR
Marktwaarde van de IRS		200.000
Boekhoudkundige waarde van de IRS		
	Aan de actiefzijde: pro rata te verwerven interestopbrengsten	66.250
	Aan de passiefzijde: pro rata toe te rekenen interestkosten	(112.500)
Verschil marktwaarde – boekhoudkundige waarde		246.250

Zo vertoont de verrichting een latente winst die niet in resultaat dient erkend te worden volgens het voorzichtigheidsprincipe, dat voorschrijft dat niet gerealiseerde opbrengsten niet geboekt dienen te worden.

Vanaf 1 januari 2012 tot op de vervaldag van de IRS

Tot aan de vervaldag wordt de IRS verwerkt volgens de eerder aangehaalde boekingen.

Op de vervaldag

Op de eindvervaldag van de IRS worden, naast de laatste interestwissel, de boekingen op de orderekeningen als volgt tegengeboekt:

09... Renteswap – notioneel ontleend bedrag	5.000.000	
aan 09... Diverse verplichtingen		5.000.000
09... Diverse rechten	5.000.000	
aan 09... Renteswap – notioneel geleend bedrag		5.000.000

B. Back-to-back IRS

Een onderneming kan een IRS afsluiten met een bank, terwijl ze een tweede IRS afsluit in de tegengestelde richting met, bijvoorbeeld, een andere vennootschap van de groep waartoe ze behoort. Dit komt vrij vaak voor bij vennootschappen die de *Treasury* activiteit van een groep centraliseren.

In dit geval dient de onderneming de notionele bedragen van deze twee swaps op te nemen in de orderekeningen en dient ze de gelopen te betalen of te ontvangen interesten te prorateren voor de respectievelijke componenten van deze swaps.

Voor wat de latente resultaten betreft, is de Commissie de mening toegedaan dat de IRS die op zulke wijze verbonden zijn met elkaar een globale positie uitmaken die als dusdanig verwerkt dient te worden. Enkel de eventuele latente minderwaarden op deze globale positie worden in resultaat genomen (*Lower of Cost or Market*). Het eventueel netto latent verlies dient opgenomen te worden in de resultatenrekening door de rekening 657 of 6560 te debiteren en 492 of 165 te crediteren (zie III.A.2 & 3).

C. De IRS als indekkingsverrichting van een lening of ontlening tegen variabele rentevoet

1. PRINCIPES

In dit geval beoogt de onderneming zich in te dekken tegen een renteschommeling die zou kunnen leiden tot een stijging of daling van een bepaalde intereststroom.

Net zoals bij de speculatieve IRS dient de onderneming voor de gelopen periode de betaalde en ontvangen interesten die betrekking hebben op de IRS, in resultaat te nemen; evenals de gelopen, nog niet betaalde, interesten, net zoals dat het geval is voor een lening of een ontlening.

De opbrengsten en kosten die voortvloeien uit de interesten kunnen in de resultatenrekening voorgesteld worden als een netto financiële kost of opbrengst en de prorata van de te ontvangen en te betalen interesten op de twee componenten van de IRS kan eveneens op nettobasis voorgesteld worden.

Conform de boekhoudkundige principes van indekkingstransacties, opgenomen in het CBN-advies 2010/12, wordt daarentegen (zelfs) een (negatieve) schommeling van de marktwaarde van het indekkingsinstrument aan het einde van de periode niet in resultaat genomen.

Behoudens deze uitzonderingen, zijn de boekingen dus gelijk aan deze die van toepassing zijn op het eerste geval (zie II.A.2 & 3).

2. BIJZONDERE GEVALLEN

- *Scenario 1*: afwikkeling van de renteswap na x aantal jaar, maar de onderneming blijft zichzelf financieren aan variabele rentevoet

Volgens de Commissie dient het resultaat dat voortvloeit uit deze transactie gespreid te worden over de kortste van de volgende twee periodes: (i) de nog te lopen indekkingsperiode die initieel voorzien was en (ii) de resterende financieringsperiode aan variabele rentevoet, via de regularisatierekeningen.

- *Scenario 2*: afname van de financieringsbehoefte, maar behoud van de IRS

Voor zover de financieringsbehoefte van de onderneming afneemt, zou deze te maken kunnen krijgen met een overmatige indekking, waardoor de algehele doeltreffendheid van de indekking, ten minste voor een deel, wordt gecompromitteerd.

Enkel het effectieve gedeelte van de indekking kan echter in aanmerking worden genomen voor een daarmee overeenstemmende boekhoudkundige verwerking.

Bijgevolg is de Commissie de mening toegedaan dat, voor wat het gedeelte van het indekkingsinstrument betreft waarvoor geen onderliggende schuld tegen variabele rentevoet beschikbaar is, deze beschouwd dient te worden als een speculatieve verrichting. Zo dient, rekening houdend met de gelopen interesten, het volledig latent verlies op dit deel van de IRS in resultaat te worden genomen (*cf.* het geval van de speculatieve IRS, zie III.A.2 & 3).

D. De IRS als indekkingsverrichting van een ontlening met vaste rentevoet

In dit geval beoogt de onderneming een schuld tegen vaste rentevoet om te zetten in een “synthetische” schuld tegen variabele rentevoet. De onderneming kan deze verrichting afsluiten indien ze een blijvende daling verwacht van de variabele rentevoet in vergelijking met de vaste rentevoet van de schuld.

Zoals in de voorheen aangehaalde gevallen, dient de onderneming voor de gelopen periode de betaalde en ontvangen interesten die gerelateerd zijn aan de IRS, evenals de nog niet betaalde gelopen interesten, in resultaat te nemen, en dit zowel voor de lening als de ontlening.

De opbrengsten en kosten die voortvloeien uit de interesten kunnen in de resultatenrekening voorgesteld worden als een netto financiële kost of opbrengst en de prorata van de te ontvangen en te betalen interesten op de twee componenten van de IRS kan eveneens op nettobasis voorgesteld worden.

Daarentegen dient aan het einde van de periode (zelfs) geen (negatieve) schommeling van de marktwaarde van het indekkingsinstrument in resultaat te worden genomen. De schommelingen van de marktwaarde van de schuld die voortvloeien uit de evolutie van de marktcondities van de rentevoet, dienen overigens ook niet uitgedrukt te worden in de boekhouding. De boekingen zijn dus gelijkaardig aan deze die werden toegepast op het vorige geval (zie III.C).

E. De IRS als indekkingsverrichting van een toekomstige schuld

Een onderneming kan een prospectieve IRS (*forward starting swap*) afsluiten teneinde een schuld in te dekken (tegen vaste of variabele rentevoet) die ze in de toekomst zal moeten aflossen. In dit geval beginnen de interesten op de swap pas in de toekomst te lopen en worden er dus geen interesten tussen de contractdatum (*contract date*) van de IRS en de *value date* van de IRS (zijnde de datum waarop de interesten op de swap beginnen te lopen) in de resultatenrekening erkend. De IRS wordt echter wel opgenomen in de orderekeningen. Zolang het aangaan van de toekomstige schuld waarschijnlijk blijft, moet er geen voorziening worden geboekt in het geval van een eventueel latente minderwaarde op de IRS. Indien het daarentegen niet meer waarschijnlijk is dat de schuld zal worden aangegaan, dient de IRS verwerkt te worden als een speculatieve verrichting.

Eenmaal de schuld wordt opgenomen, zal de onderneming zich in één van de twee voorgaande situaties (geval III.C of III.D) bevinden en zal ze de IRS dienovereenkomstig verwerken.

F. De IRS als indekkingsverrichting van een vastrentend effect opgenomen onder de geldbeleggingen

1. PRINCIPES

Deze vastrentende effecten worden gewaardeerd tegen aanschaffingswaarde (in voorkomend geval gecorrigeerd op basis van het actuariële rendement van het effect) en ze maken het voorwerp uit van waardeverminderingen indien hun realisatiewaarde op balansdatum lager is dan hun aanschaffingswaarde (art. 73 en 74 van het KB W.Venn.).

De waarde van de vastrentende effecten schommelt echter in functie van de evolutie van de rentevoet. De onderneming die vastrentende effecten bezit, is op die manier onderworpen aan een prijsrisico.

De onderneming die vastrentende effecten bezit, wilt zich bijgevolg indekken tegen een waardevermindering van deze effecten in geval van een stijging van de rentevoet door een IRS af te sluiten (op dewelke ze een vaste rentevoet betaalt en een variabele rentevoet ontvangt).

Zoals in de voorheen aangehaalde gevallen, dient de onderneming het notioneel bedrag van de IRS op te nemen in de orderekeningen. Ze dient bijgevolg voor de gelopen periode de betaalde en ontvangen interesten die verband houden met de IRS, in resultaat te nemen, evenals de gelopen nog niet betaalde interesten.

Op balansdatum wordt de latente meer- of minderwaarde op de IRS symmetrisch geboekt op het latente resultaat voortkomend uit het vastrentende effect dat het indekt:

- aangezien in het geval van een latente meerwaarde op het effect, deze niet wordt geboekt, wordt enkel het overtollige gedeelte van de latente minderwaarde op de IRS tegenover deze meerwaarde in resultaat genomen;

- op dezelfde wijze wordt de eventueel latente meerwaarde op de IRS enkel geboekt indien deze het erkende latent verlies op het ingedekte effect niet overschrijdt.

Veronderstel, ter illustratie, dat een waardevermindering van 75.000 EUR geboekt dient te worden op een vastrentend effect, terwijl een latente meerwaarde van 74.000 EUR wordt geconstateerd op het indekkingsinstrument, zijnde de IRS. Deze latente meerwaarde, die de latente minderwaarde op het indekkingsinstrument niet overschrijdt, kan integraal in resultaat genomen worden door middel van de volgende boekingen:

Vastrentend effect

651 Dotatie aan de waardevermindering op vlottende activa	75.000	
aan 529 Geboekte waardeverminderingen		75.000

IRS

491 Latente winst op IRS	74.000	
aan 756 Diverse financiële opbrengsten		74.000

Volgens de Commissie zou een alternatieve boekhoudkundige verwerking kunnen bestaan uit de algemene toepassing van de *Lower of Cost or Market*-methode, op het geheel bestaande uit het onderliggende effect en het indekkingsinstrument. Enkel de netto minderwaarde die zou blijven bestaan na compensatie van de twee latente resultaten op het onderliggende effect en het indekkingsinstrument (IRS) dient dus in resultaat genomen te worden¹². Dit wordt als volgt geboekt:

651 Dotatie aan de waardevermindering op vlottende activa	1.000	
aan 529 Geboekte waardeverminderingen		1.000

2. BIJZONDERE GEVALLEN

Indien de onderneming vroegtijdig het onderliggende effect afstaat, stelt zich de vraag op welke manier het indekkingsinstrument dient verwerkt te worden. De onderneming heeft meerdere mogelijkheden:

- *1ste hypothese*: de IRS wordt bijkomend afgewikkeld, tegen betaling aan (of door) de tegenpartij van de marktwaarde van de IRS

Zowel het resultaat van de realisatie van het effect als het resultaat van de afwikkeling van de IRS worden dus in resultaat genomen. De Commissie is de mening toegedaan dat de resultaten van deze twee verrichtingen op nettobasis voorgesteld kunnen worden in dezelfde rubriek van de resultatenrekening.

¹² Indien de dekking perfect is en de IRS elk risico op waardevermindering op de globale positie (effect en IRS) doet verdwijnen, dient er geen waardevermindering meer geboekt te worden, ongeacht de evolutie van de rentevoet, met uitzondering van de twee volgende gevallen:

- indien het effect aan waarde verliest ten gevolge van de verslechtering van de kredietrating van de emittent of ten gevolge van de verslechtering van de liquiditeit van het effect. Deze waardevermindering wordt niet gecompenseerd door een correlatieve stijging van de marktwaarde van de IRS;
- indien de IRS tot doel heeft de variabele interest van een *Floating Rate Note* om te zetten naar een vaste rentestroom. Het beoogde doel is niet de dekking van de waarde van het effect maar wel van de rentestroom.

- *2de hypothese*: de rentepositie van de IRS is «gesloten» met behulp van een andere IRS met tegengestelde kenmerken

De IRS behoudt de balanswaarde die het had op het moment van de overdracht van het effect. Deze waarde wordt bijgevolg in resultaat genomen gedurende de resttijd van de IRS.

Voor wat de latente resultaten betreft, maken de twee renteswaps een globale positie uit die als dusdanig verwerkt wordt (zie III.B.). Er zal enkel een netto latente minderwaarde op deze globale positie in resultaat genomen worden (*Lower of Cost or Market*).

- *3de hypothese*: het indekkingsinstrument wordt aangehouden tot op de vervaldag

De IRS behoudt de boekwaarde die het had op het moment van de overdracht van het effect. Deze waarde wordt bijgevolg in resultaat genomen gedurende de resttijd van de IRS.

De IRS zal bijgevolg voortaan verwerkt worden als een geïsoleerde transactie met speculatief karakter. De latente minderwaarden op de IRS dienen in resultaat genomen te worden (*cf.* het voorbeeld van de speculatieve renteswaps in III.A.).

G. De IRS met een opleg (*Upfront payment*)

Het kan zijn dat een swap wordt afgesloten volgens andere voorwaarden dan deze die primeren op de markt. In dit geval is het gebruikelijk dat de ene partij aan de andere een “compensatie” betaalt. De inresultaatname van dit bedrag dient normaliter gespreid te worden over de levensduur van de swap. De verwerkingen voorzien in de voormelde gevallen blijven overigens van toepassing.

IV. TOELICHTING BIJ DE JAARREKENING

De toelichting moet (onder de *Buiten de balans opgenomen rechten en verplichtingen*) een juist beeld geven van de lopende IRS-contracten, voor zover deze betrekking hebben op significante bedragen. Hiertoe zal de onderneming het notioneel bedrag van de contracten vermelden, waarbij ze bij voorkeur een onderscheid zal maken naargelang hun aanwending (speculatieve IRS, indekkings-IRS, ...).

Voor zover bepaalde IRS in de balans niet gewaardeerd worden aan hun reële waarde, dient onder de *Afgeleide financiële instrumenten die niet gewaardeerd zijn op basis van de reële waarde* melding gemaakt te worden van de reële waarde van de IRS, evenals van de indicaties met betrekking tot het aangehouden volume (notioneel bedrag).

De ondernemingen die er voor opteren de reële waarde “pro rata de inbegrepen interest” (*dirty price*) op te nemen in deze toelichting, zouden eveneens, omwille van de transparantie, de balanswaarde dienen te vermelden van de betrokken IRS teneinde de lezers van de jaarrekening toe te laten de latente meer- of minderwaarde te bepalen op deze contracten. Dit kan geïllustreerd worden aan de hand van het volgende voorbeeld:

Stel

- dat de onderneming in het bezit is van twee speculatieve IRS'en en één indekkings-IRS;
- dat de eerste speculatieve IRS een latente minderwaarde vertoont, die het voorwerp heeft uitgemaakt van een voorziening (zodat deze IRS in de rekeningen aan reële waarde wordt gewaardeerd en niet opgenomen dient te worden in deze toelichting);
- dat de tweede speculatieve IRS en de indekkings-IRS respectievelijk de volgende latente resultaten vertonen (in EUR):

Speculatieve IRS			Indek- kings-IRS
Marktwaaarde (<i>dirty price</i>) van de IRS		200.000	-50.000
Pro rata van de gelopen interest (opgenomen in de regularisatie-rekeningen)			
	Aan de actiefzijde: pro rata van de te ontvangen interest	66.250	33.000
	Aan de passiefzijde: pro rata van de te betalen interest	(112.500)	(40.500)
Marktwaaarde (<i>clean price</i>) van de IRS (komt overeen met de latente meer- of minderwaarde die niet werd erkend door de onderneming)		246.250	(42.500)

De onderneming kan de toelichting in kwestie op twee manieren invullen:

Ofwel zal zij de *dirty price* van de indekkings-IRS en de speculatieve IRS'en vermelden, waarbij ze de overeenkomstige balanswaarde zal aangeven, teneinde de lezers van de jaarrekening toe te laten de latente meer- of minderwaarde op deze IRS'en te bepalen.

	Boekjaar
SCHATTING VAN DE REËLE WAARDE VAN IEDERE CATEGORIE IN DE REKENINGEN VAN NIET AAN DE REËLE WAARDE GEWAARDEERDE AFGELEIDE FINANCIËLE INSTRUMENTEN, MET VERMELDING VAN DE AARD EN HET VOLUME VAN DE INSTRUMENTEN	
Speculatieve IRS (notioneel van €15.000.000, netto balanswaarde van €-46.250)	200.000
Indekkings-IRS (notioneel van €10.000.000, netto balanswaarde van €-7.500)	-50.000

Ofwel zal de onderneming enkel de *clean price* vermelden van de indekkings-IRS'en en de speculatieve IRS:

	Boekjaar
SCHATTING VAN DE REËLE WAARDE VAN IEDERE CATEGORIE IN DE REKENINGEN VAN NIET AAN DE REËLE WAARDE GEWAARDEERDE AFGELEIDE FINANCIËLE INSTRUMENTEN, MET VERMELDING VAN DE AARD EN HET VOLUME VAN DE INSTRUMENTEN	
Speculatieve IRS (notioneel van €15.000.000)	246.250
Indekkings-IRS (notioneel van €10.000.000)	-42.500

Tot slot dient gepreciseerd te worden dat, indien de IRS'en werden afgesloten met verbonden partijen, het totaal van hun notionele bedragen opgenomen dient te worden bij de *Verbou- dingen met verbonden ondernemingen en ondernemingen met deelnemingsverhouding* onder de *Andere betekenisvolle financiële verplichtingen*.

Lay-out en zetwerk
KARAKTERS, GENT